

ต้นฉบับคู่มือกิจกรรมการเรียนรู้ต้นแบบ

นิทรรศการ พลังงานเพื่อชีวิต

Energy for Life

นิทรรศการ
พลังงาน เพื่อ ชีวิต
Energy for Life

สำนักงานอุทยานการเรียนรู้

ต้นฉบับคู่มือกิจกรรมการเรียนรู้ต้นแบบ

TK park Exhibition Kit

“พลังงาน” ถือเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของคนเรานอกเหนือไปจากปัจจัย 4 เพราะหากไร้ซึ่งพลังงานแล้วก็ยากที่เราจะใช้ชีวิตและขับเคลื่อนเศรษฐกิจต่อไปได้ เมื่อพลังงานมีความสำคัญจนขาดหายไปจากชีวิตคนเราไม่ได้ ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการใช้พลังงานจึงส่งผลในวงกว้างและสะท้อนไกลทั้งในระดับประเทศและระดับโลก จึงไม่แปลกที่เราพบว่าเมื่อใดก็ตามที่เกิดวิกฤตด้านพลังงานขึ้นมา ผู้คนทั่วโลกย่อมได้รับผลกระทบถึงกันไม่ทางตรงก็ทางอ้อม

ปัจจุบันทุกประเทศทั่วโลกต่างประสบกับปัญหาความไม่มั่นคงทางพลังงาน เนื่องจากแหล่งเชื้อเพลิงฟอสซิลกำลังจะหมดลงไปในขณะที่ความต้องการบริโภคพลังงานเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง มาตรการในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงต้องพยายามจัดหาพลังงานชนิดอื่นมาทดแทน อาทิ การเพิ่มการใช้พลังงานทดแทนจากแสงอาทิตย์ น้ำ ลม และชีวมวล รวมถึงมีมาตรการประหยัดพลังงานออกมาเพื่อชะลอและลดการจัดหาพลังงานลง

นิทรรศการ พลังงานเพื่อชีวิต Energy for Life จะพาทุกท่านไปทำความรู้จักกับพลังงานที่เราสัมผัสอยู่ทุกวันจนกลายเป็นความเคยชิน และปล่อยมันทิ้งไปอย่างน่าเสียดาย โดยการแบ่งพลังงานออกเป็นหมวดหมู่ที่เข้าใจง่าย สร้างสรรค์การเรียนรู้โดยใช้การทดลองเป็นสื่อกลางกระตุ้นให้เรียนรู้ **เข้าใจ และตระหนักถึง**ความสำคัญของพลังงาน

ประเด็นหลักของชุดกิจกรรม

1. เรียนรู้ความสำคัญ และตระหนักถึงความสำคัญของพลังงาน
2. เรียนรู้การนำพลังงานแต่ละรูปแบบขึ้นมาใช้
3. สร้างความตระหนักถึงความสัมพันธ์ และผลกระทบระหว่างพลังงานและมนุษย์

เป้าหมาย

1. เยาวชนอายุ 7 - 18 ปี
2. เด็กอายุ 0 - 6 ปี ผู้ปกครอง และประชาชนทั่วไป

เป้าหมายการเรียนรู้ 10 แผ่น ประกอบด้วย

1. พลังงานเพื่อชีวิต Energy for Life
2. พลังงานมาจากไหน ?
3. พลังงานหลากรูปแบบ
4. ชุมทรัพย์พลังงานจากใต้พิภพ
5. “น้ำ” พลังงานไม่จำกัด
6. ลม...พลังงานเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม
7. จับแสงอาทิตย์มาเป็นพลังงาน
8. ถ้าโลกนี้ไม่มีพลังงาน
9. พลังงานทางเลือก...ทางออกเพื่ออนาคต
10. 10 บัญญัติ ประหยัดพลังงานที่คุณก็ทำได้ทุกวัน

*หัวข้อเป้าหมายการเรียนรู้ อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

รูปแบบการจัดนิทรรศการ

การจัดกิจกรรมจะใช้พื้นที่บริเวณลานสานฝัน และหน้าห้อง Mini Theater 1 และ 2 โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ได้แก่จุดลงทะเบียนบริเวณทางเข้าลานสานฝันบนโต๊ะประดับด้วยกังหันลมจำลอง ทางเข้าลานสานฝันจะมีซุ้มทรงสี่เหลี่ยมติดป้ายชื่อนิทรรศการขนาดใหญ่เป็นทางลอดผ่านเข้าสู่กิจกรรมส่วนที่ 2

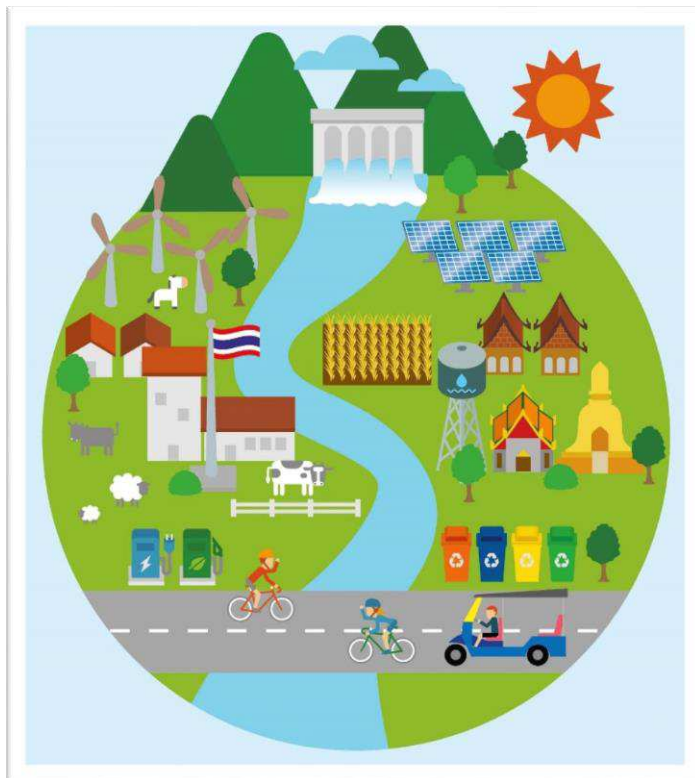
ส่วนที่ 2 เป็นพื้นที่ของ **ฐานกิจกรรมที่ 1 : รู้จักพลังงาน** **ฐานกิจกรรมที่ 2 : “น้ำ” พลังงานไม่จำกัด** **ฐานกิจกรรมที่ 3 : จับแสงแดดมาเป็นพลังงาน** และ**ฐานกิจกรรมที่ 4 : ลม... พลังงานเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม** อยู่บริเวณลานสานฝัน เมื่อเดินเข้ามาในบริเวณลานสานฝันจะถูกแบ่งเป็น 4 ห้อง ด้วยการนำโครงไม้มาปักแบ่งพื้นที่ ช่วยในการจัดสรรพื้นที่ให้เป็นสัดส่วนสวยงาม และทำให้แต่ละฐานกิจกรรมดำเนินการได้อย่างเรียบร้อย ไม่รบกวนกัน ห้องที่ 1 เป็นห้องแห่งการเรียนรู้การใช้พลังงานกับฐานกิจกรรมที่ 1 โดยตกแต่งด้วยโทรทัศน์ขนาดใหญ่เพื่อใช้ประกอบการเรียนรู้ เมื่อเดินผ่านห้องที่ 1 ตรงเข้าไปจะพบกับห้องที่ 2 ห้องนี้เราจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับพลังงานน้ำกับฐานกิจกรรมที่ 2 มีการตกแต่งฐานกิจกรรมด้วยป้ายฐานขนาดใหญ่ที่ติดอยู่บนซุ้มโครงไม้สำหรับใช้กันห้อง พร้อมการนำรถพลังงานน้ำจำลองมาเป็นสื่อในการเรียนรู้ สร้างความตื่นตาตื่นใจให้กับผู้เข้าร่วมได้เป็นอย่างดี ห้องที่ 3 ก็กับการเรียนรู้เกี่ยวกับพลังงานแสงอาทิตย์ของฐานที่ 3 มีการนำโต๊ะมาปักเป็นฐานกิจกรรม เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกสำหรับการทำ Workshop พร้อมทั้งการนำโพลีโพรไพลีนมาจัดวางให้ความรู้ควบคู่กับการอธิบายของวิทยากร จากห้องที่ 3 เข้าสู่ห้องที่ 4 กับฐานกิจกรรมที่ 4 ลม...พลังงานเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ที่ถูกตกแต่งด้วยป้ายฐานขนาดใหญ่ติดลงบนโครงไม้ พร้อมทั้งการนำกังหันลมจำลองมาให้ความรู้ และช่วยตกแต่งฐานกิจกรรมให้มีความน่าสนใจ สร้างบรรยากาศให้สนุกสนานอีกด้วย

ส่วนที่ 3 เป็นส่วนของฐานกิจกรรมที่ 3 : จับแสงแดดมาเป็นพลังงาน เป็นพื้นที่ที่ถูกจัด
ขึ้นเพิ่มเติมจากพื้นที่ในส่วนของลานสานฝัน อยู่บริเวณลานหน้าห้อง Mini Theater 1 และ 2
สำหรับการสร้างจินตนาการให้กับผู้เข้าร่วมได้สร้างสรรค์บนเตาพลังงานแสงอาทิตย์ กิจกรรม
Workshop ที่ทุกคนได้ประดิษฐ์ขึ้นจากฐานกิจกรรมที่ 3

เนื้อหาคู่มือประกอบนิทรรศการ พลังงานเพื่อชีวิต Energy for Life

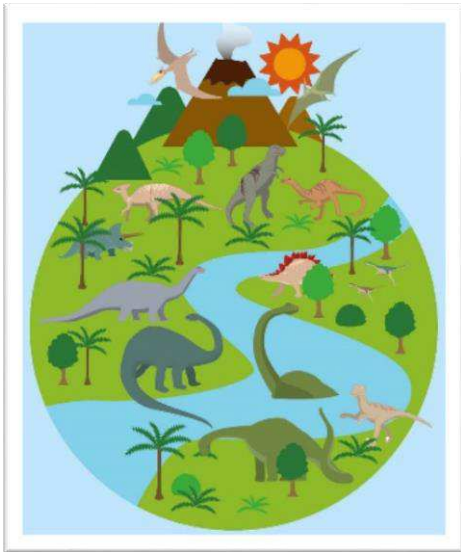

ในเสี้ยววินาทีที่ผ่านพ้นไป สรรพสิ่งบนโลกทั้งมีและไม่มีชีวิต ล้วนใช้พลังงานในมิติต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน ทั้งการใช้พลังงานเพื่อให้เกิดการเจริญเติบโตของร่างกาย รวมไปถึงเป็นเครื่องมือหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจให้รุดไปข้างหน้า

“พลังงาน” ถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ เพราะหากไร้ซึ่งพลังงานก็จะเกิดความลำบากต่อการใช้ชีวิต และไม่สามารถขับเคลื่อนสังคมโลกต่อไปได้

เมื่อพลังงานมีความสำคัญต่อทุกชีวิต ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการใช้พลังงานอย่างสิ้นเปลืองและไม่รู้คุณค่า โดยเฉพาะพลังงานจากฟอสซิลซึ่งเป็นพลังงานที่มีแนวโน้มที่จะหมดลง ส่งผลให้เกิดวิกฤตด้านพลังงานตามมา แน่ใจว่าผู้คนทั้งโลกย่อมได้รับผลกระทบถึงกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ในขณะที่โลกกำลังประสบปัญหาการขาดแคลนพลังงาน นักวิทยาศาสตร์จึงได้ **คิดค้น พัฒนา แสวงหาเทคโนโลยีด้านพลังงานที่มีประสิทธิภาพและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม** เพื่อให้ได้มาซึ่งพลังงานที่เพียงพอและตอบสนองกับความต้องการของมวลมนุษยชาติ โดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ควบคู่ไปกับการสร้างจิตสำนึกการใช้พลังงานอย่างรู้คุณค่า อันจะเป็นการสร้างสมดุลให้กับโลกใบนี้

พลังงานเกือบทั้งหมดบนโลก ไม่ว่าจะเป็นพลังงานจากฟอสซิล (ปิโตรเลียม) หรือพลังงานหมุนเวียนอย่างพลังงานน้ำ พลังงานลม พลังงานความร้อน มาจากต้นกำเนิดเดียวกัน คือ ดวงอาทิตย์ เพียงแต่เกิดกันคนละเวลาเท่านั้น

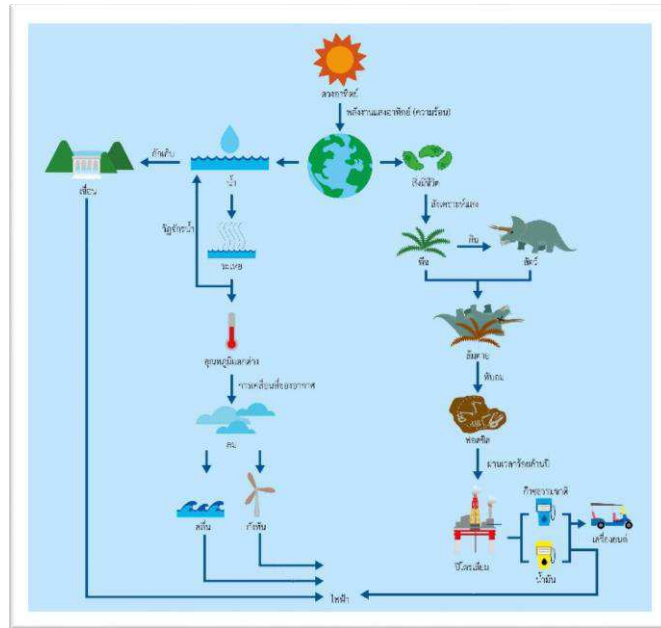
พลังงานประเภทเดียวที่ไม่ได้มีต้นกำเนิดจากดวงอาทิตย์ คือ พลังงานความร้อนใต้พิภพ ที่กักเก็บพลังงานไว้ตั้งแต่ครั้งกำเนิดเอกภพจากปรากฏการณ์ Big Bang

- **ต้นตอของพลังงานมาจากไหน?**

ปรากฏการณ์ Big Bang ที่เกิดขึ้นเมื่อหนึ่งหมื่นกว่าล้านปีก่อนเป็นต้นตอของพลังงานในเอกภพ พลังงานใต้โลก เช่น น้ำพุร้อน หินลาวา หรือการทับถมของทรัพยากรในชั้นใต้ดินจนเกิดเป็นแหล่งทรัพยากรพลังงาน เช่น น้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ หรือก๊าซหิน เป็นต้น เป็นสิ่งที่ Big Bang ทิ้งไว้ให้โลก สิ่งมีชีวิตวิวัฒนาการจนกลายมาเป็นมนุษย์ที่มีปัญญา สามารถพัฒนาองค์ความรู้ จนกระทั่งมนุษย์ดัดแปลงพลังงานเหล่านั้นทำให้เกิดประโยชน์ เอาเข้าจริงก็เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์เอง

พลังงานทำให้ชีวิตและสิ่งต่าง ๆ ทำงานได้ มนุษย์ได้รับพลังงานจากอาหาร เพื่อเติมธาตุไฟให้แก่ร่างกาย ธาตุไฟในที่นี้ คือ พลังงานที่เราใช้ในแต่ละวัน สัตว์ที่เรารับประทานก็มีชีวิตอยู่รอดได้เพราะแสงแดดให้ความอบอุ่นและกระตุ้นเคมีในร่างกาย ต้นไม้เปลี่ยนพลังงานแสงแดดมาช่วยในการสังเคราะห์แสงและเจริญเติบโต เพื่อให้ร่มเงา ผลไม้ก๊าซออกซิเจน หรือเป็นอาหารให้สัตว์กินพืชอีกต่อหนึ่ง เป็นแบบนี้หมุนเวียนไปในระบบนิเวศ

เหตุ - ผล เชื่อมโยงกันเป็นวัฏจักรกล่าวได้ว่า **ต้นตอของพลังงานส่วนใหญ่ในโลกมาจากดวงอาทิตย์** (ยกเว้นพลังงานใต้พิภพ) เมื่อพลังงานเหล่านั้นถูกใช้ไปแล้ว ส่วนใหญ่จะแปรรูปเป็นลมกลับคืนสู่อากาศ เช่น ท่อไอเสียรถยนต์จากการเผาไหม้ น้ำมัน ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ที่เราหายใจออกมาหรือที่พืชปล่อยมาในเวลากลางคืน กระบวนการย่อยสลายของสิ่งมีชีวิตยังเกิดแก๊สหลากหลายชนิด เป็นต้น ทั้งหมดอาศัยหลักความสมดุลของธรรมชาติ

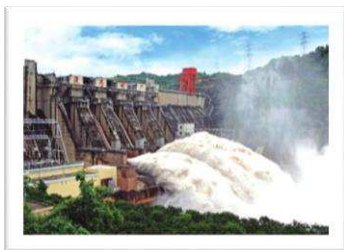
พลังงานทุกอย่างที่เกิดขึ้นบนโลก ล้วนมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

พลังงานมีความสำคัญต่อทุกสรรพสิ่งบนโลก เป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้สิ่งมีชีวิตเติบโตและเจริญก้าวหน้า ซึ่งพลังงานที่นำมาใช้ประโยชน์ก็มีรูปแบบที่หลากหลาย

- สามารถแบ่งประเภทของพลังงานได้ดังนี้

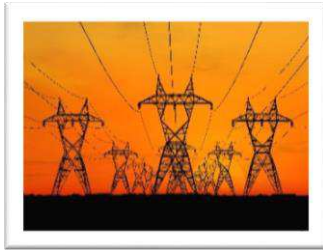
1. แบ่งตามแหล่งที่มา

1.1 แหล่งพลังงานปฐมภูมิ (Primary Energy Resources) เป็นแหล่งพลังงานที่เกิดขึ้นหรือมีอยู่ตามธรรมชาติ สามารถนำไปใช้งานได้โดยตรง เช่น น้ำ แสงอาทิตย์ ลม พิโตรเลียม และถ่านหิน

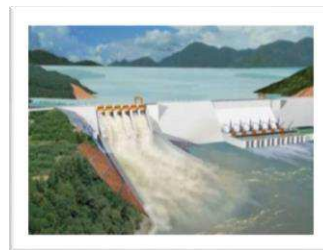

1.2 แหล่งพลังงานทุติยภูมิ (Secondary Energy Resources) เป็นแหล่งพลังงานที่นำพลังงานต้นกำเนิดไปแปรรูป เช่น พลังงานไฟฟ้า ผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียม ถ่านไม้ เป็นต้น

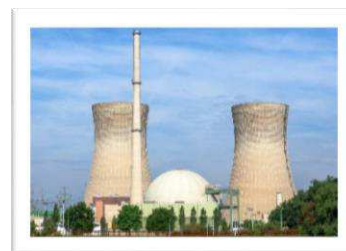

2. แบ่งตามแหล่งที่นำมาใช้ประโยชน์

2.1 พลังงานหมุนเวียน (Renewable Energy Resources) เป็นแหล่งพลังงานจากธรรมชาติที่นำมาใช้ได้ไม่มีวันหมด หรือสามารถสร้างทดแทนได้ในเวลาสั้น ๆ ได้แก่ พลังงานแสงอาทิตย์ พลังงานลม และพลังงานน้ำ

2.2 พลังงานสิ้นเปลือง (Non – Renewable Energy Resources) เป็นแหล่งพลังงานที่ไม่สามารถสร้างขึ้นใหม่หรือหามาทดแทนได้ทันตามความต้องการ ยิ่งใช้ยิ่งหมดไป ได้แก่ พลังงานจากปิโตรเลียม (น้ำมันดิบและก๊าซธรรมชาติ) ถ่านหิน และพลังงานนิวเคลียร์

ด้วยความหลากหลายของพลังงานที่มีอยู่ในธรรมชาติ ทั้งพลังงานจากใต้พิภพ น้ำ ลม และแสงแดด มนุษย์จึงมีทางเลือกมากมายที่จะนำทรัพยากรที่มีมาใช้และสร้างให้เกิดประโยชน์สูงสุด

“พลังงานใต้พิภพ” ขุมทรัพย์สำคัญที่เกิดจากการบ่มเพาะทางธรรมชาติ จนได้ออกมาเป็นแหล่งพลังงานสำคัญ 3 รูปแบบ คือ “พลังงานความร้อนใต้พิภพ ปิโตรเลียม และถ่านหิน”

- พลังงานความร้อนใต้พิภพ (Geothermal energy) คือ พลังงานธรรมชาติซึ่งเกิดจากความร้อนที่ถูกกักเก็บอยู่ใต้ผิวโลก พบในบริเวณที่มีการไหลของลาวาหรือมีการแผ่กระจายของความร้อนจากใต้ผิวโลกมาสู่ผิวดินมากกว่าปกติ (Hot spot) เมื่อน้ำจากผิวดินซึมลงไปในรอบแตกของชั้นหิน จะได้รับความร้อนจนกลายเป็นน้ำร้อนและไอน้ำ แล้วจึงแทรกตัวกลับขึ้นมาสู่ผิวดินปรากฏเป็นบ่อน้ำร้อน น้ำพุร้อน ไอน้ำร้อน และบ่อโคลนเดือด

โรงงานไฟฟ้าพลังงานความร้อนใต้พิภพ
(Geothermal Power Plant)

พลังงานความร้อนประเภทนี้สามารถนำมาใช้ผลิตกระแสไฟฟ้าใน “โรงไฟฟ้าพลังงานความร้อน” โดยใช้ไอน้ำจากแหล่งกักเก็บที่มีอุณหภูมิสูงกว่า 180 องศาเซลเซียส และความดันมากกว่า 10 บรรยากาศ ไปหมุนกังหันเพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าโดยตรง เช่นเดียวกับโรงไฟฟ้าพลังงานความร้อนทั่วไป หากไอน้ำจากแหล่งกักเก็บมีอุณหภูมิต่ำกว่า 180 องศาเซลเซียส จะต้องอาศัยของไหลใช้งาน (Working fluid) ซึ่งเป็นของเหลวที่มีจุดเดือดต่ำ มารับความร้อนจากน้ำร้อนจนเดือดและเปลี่ยนสภาพเป็นไอน้ำ ความดันสูงนำไปหมุนกังหันผลิตไฟฟ้าได้ โรงไฟฟ้าชนิดนี้ เรียกว่า “โรงไฟฟ้าระบบ 2 วงจร” น้ำร้อนที่นำไปใช้ในโรงไฟฟ้าเมื่อถ่ายเทความร้อนแล้ว อุณหภูมิจะลดลงเหลือ 77 องศาเซลเซียส สามารถนำไปใช้ในการอบแห้งและห้องเย็นสำหรับรักษาพืชผลทางการเกษตรได้¹

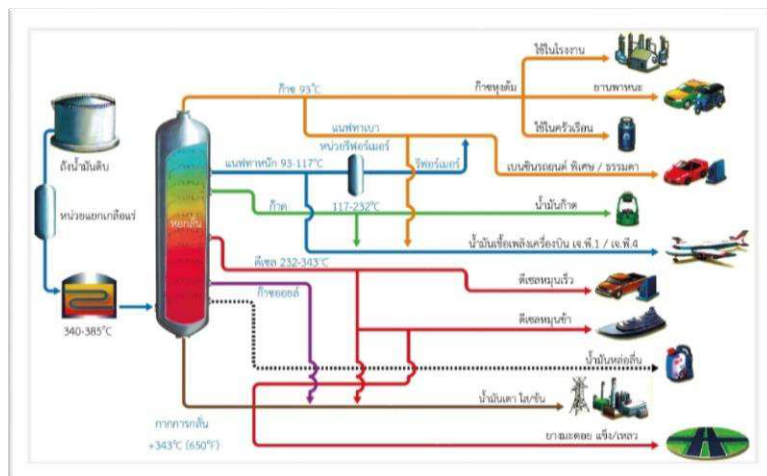
¹ ในประเทศไทยมีโรงไฟฟ้าพลังใต้พิภพที่อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ขนาดกำลังผลิตไฟฟ้า 300 กิโลวัตต์

- **ปิโตรเลียม (Petroleum)** คือ สารประกอบไฮโดรคาร์บอนที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติจากการทับถมของซากพืชซากสัตว์ร่วมกับโคลนตมเป็นเวลานานนับร้อยล้านปี อาจมีสภาพเป็นของเหลว ก๊าซ หรือของแข็ง และสารเจือปนอื่น ๆ ที่มีกำมะถันและไนโตรเจนเป็นองค์ประกอบ

1. **น้ำมันดิบ (Crude Oil)** องค์ประกอบส่วนใหญ่ คือ “**สารไฮโดรคาร์บอน (Hydrocarbons)**” ประมาณร้อยละ 97 และยังมีโลหะหนัก กำมะถัน ไนโตรเจน และออกซิเจนปะปนอยู่ ทำให้มีหลากหลายสี ตั้งแต่เหลือง เขียว น้ำตาล ดำ และมีความหนืดตั้งแต่เหลวเป็นน้ำจนหนืดเป็นยางมะตอย การจะนำน้ำมันดิบไปใช้ประโยชน์จึงต้องนำไปผ่าน “**กระบวนการกลั่น (Refining)**” เพื่อแยกสารประกอบต่าง ๆ ออกมา²

กระบวนการกลั่น (Refining) คือ การแยกน้ำมันดิบออกเป็นส่วนต่าง ๆ ที่มีช่วงจุดเดือดใกล้เคียงกัน เช่น ก๊าซหุงต้ม น้ำมันเบนซิน น้ำมันเชื้อเพลิงเครื่องบิน น้ำมันก๊าด เป็นต้น กระบวนการกลั่นอาจแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น คุณสมบัติของน้ำมันดิบที่นำมากลั่น ชนิดและคุณภาพของผลิตภัณฑ์ที่ต้องการเทคโนโลยีของกระบวนการที่ใช้

การกลั่นลำดับส่วน

² ประเทศไทยผลิตน้ำมันดิบได้เองภายในประเทศเพียงร้อยละ 15 จึงนำเข้าจากต่างประเทศถึงร้อยละ 85 จากแหล่งต่าง ๆ อาทิ

- ตะวันออกกลาง เช่น ประเทศซาอุดีอาระเบีย โอมาน สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์
- ตะวันออกไกล เช่น ประเทศบรูไนดารุสซาลาม ประเทศมาเลเซีย

สำหรับแหล่งผลิตน้ำมันดิบในประเทศไทย ประกอบด้วย

- บนบก เช่น แหล่งอำเภอฟาง จ.เชียงใหม่ แหล่งสิริกิติ์ จ.กำแพงเพชร แหล่งกำแพงแสน จ.นครปฐม และแหล่งอู่ทอง จ.สุพรรณบุรี
- ในทะเลอ่าวไทย เช่น แหล่งนางนวล เบลูจมาต จัสมิน ฯลฯ

ผลิตภัณฑ์เชื้อเพลิงที่ได้จากการกลั่น

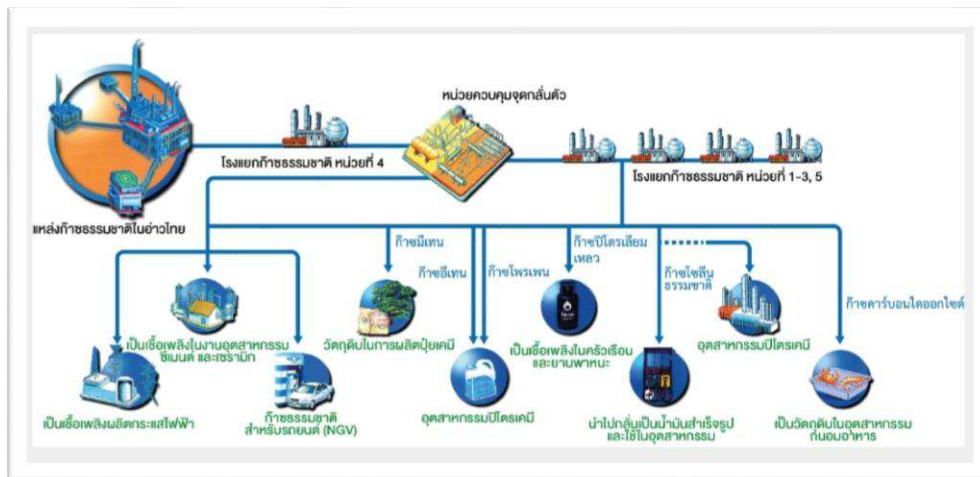
- ส่วนที่เบาสุดอยู่ในรูปของก๊าซในอุณหภูมิบรรยากาศธรรมดา ได้แก่ ก๊าซหุงต้ม
- ส่วนที่หนักขึ้นสามารถกลั่นตัวเป็นของเหลวในอุณหภูมิและบรรยากาศธรรมดา เรียกว่า “ส่วนกลั่น (Distillate)” ได้แก่ น้ำมันเบนซิน น้ำมันก๊าด น้ำมันดีเซล และน้ำมันเตา
- ส่วนที่หนักที่สุดไม่ระเหยเป็นไอในหอกกลั่น เรียกว่า “กากก้นหอกกลั่น (Residue)” ซึ่งเมื่อนำไปผ่านกระบวนการแปรรูปอื่น ๆ อีก จะได้ผลผลิตเป็นยางมะตอย น้ำมันดิบ และไข เป็นต้น

2. **ก๊าซธรรมชาติ (Natural Gas)** ประกอบด้วยสารประกอบไฮโดรคาร์บอนหลายชนิดรวมเข้าด้วยกัน อาทิ ก๊าซมีเทน (CH_4), ก๊าซอีเทน (C_2H_6), ก๊าซโพรเพน (C_3H_8) และก๊าซบิวเทน (C_4H_{10}) แต่โดยทั่วไปจะประกอบด้วยก๊าซมีเทนเป็นส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 70 ขึ้นไป นอกจากนี้ยังอาจประกอบด้วยก๊าซอื่น ๆ อาทิ ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ก๊าซไฮโดรเจนซัลไฟด์ ก๊าซไนโตรเจน และน้ำ เป็นต้น³

กระบวนการแยกก๊าซธรรมชาติ ก๊าซธรรมชาติสามารถนำไปผ่านกระบวนการแยกในโรงแยกก๊าซโดยใช้หลักการเกี่ยวกับการกลั่น คือ การเปลี่ยนก๊าซธรรมชาติให้เป็นของเหลว และปรับจุดเดือดให้มีอุณหภูมิเดียวกับจุดเดือดของก๊าซแต่ละชนิด โดยสารที่แยกออกมานั้น ได้แก่ ก๊าซมีเทน ก๊าซอีเทน ก๊าซโพรเพน ก๊าซบิวเทน ฯลฯ สำหรับนำไปใช้ในอุตสาหกรรมปิโตรเคมีและอุตสาหกรรมต่อเนื่อง

³ ก๊าซธรรมชาติในแบบต่าง ๆ ที่ควรรู้จัก

1. “**ก๊าซธรรมชาติที่ขนส่งทางท่อ (Pipe Natural Gas)**” เรียกชื่อทางการตลาดว่า “Sales Gas” คือ ก๊าซธรรมชาติที่มีก๊าซมีเทนเป็นส่วนใหญ่ ถูกขนส่งด้วยระบบท่อเพื่อส่งให้กับผู้ใช้ที่เป็นลูกค้า นำไปเป็นเชื้อเพลิงในการผลิตกระแสไฟฟ้าหรือในโรงงานอุตสาหกรรม
2. “**ก๊าซธรรมชาติสำหรับยานยนต์ (Natural Gas for Vehicle – NGV)**” มีก๊าซมีเทนเป็นองค์ประกอบหลัก เมื่อนำมาใช้งานก๊าซฯ จะถูกอัดด้วยความดันสูงประมาณ 3,000 – 5,000 ปอนด์ต่อตารางนิ้ว และบรรจุลงในถังที่มีความแข็งแรงทนทานเป็นพิเศษ บางครั้งจึงเรียกว่า “**ก๊าซธรรมชาติอัด หรือ CNG (Compressed Natural Gas)**”
3. “**ก๊าซหุงต้ม (Liquefied Petroleum Gas – LPG)**” หรือ ก๊าซปิโตรเลียมเหลว เป็นก๊าซธรรมชาติที่มีก๊าซบิวเทนและ โพรเพนเป็นองค์ประกอบหลัก นิยมนำไปใช้เป็นเชื้อเพลิงในครัวเรือนและโรงงานอุตสาหกรรม เพราะให้ค่าความร้อนสูง ก่อนนำไปใช้จะถูกอัดด้วยความดันให้เป็นของเหลวแล้วบรรจุลงในถังแรงดันเพื่อสะดวกแก่การขนส่ง
4. “**ก๊าซธรรมชาติเหลว (Liquefied Natural Gas – LNG)**” หรือ ก๊าซธรรมชาติที่มีก๊าซมีเทนเป็นส่วนประกอบหลัก โดยถูกทำให้อยู่ในรูปแบบ “ของเหลว” (ก๊าซธรรมชาติที่อุณหภูมิ -160 องศาเซลเซียส จะมีปริมาณลดลง 600 เท่า) สามารถบรรจุลงถังชนิดพิเศษเพื่อรักษาอุณหภูมิ สามารถขนส่งได้ในปริมาณมากเป็นประโยชน์ในการขนส่งไปใช้ในสถานที่ไกล ๆ

คุณสมบัติของก๊าซธรรมชาติ

- สะอาด ไม่มีสี ไม่มีกลิ่น และเผาไหม้ได้หมดจดกว่าเชื้อปิโตรเลียมเหลว
- ปลอดภัย เบากว่าอากาศ (ความถ่วงจำเพาะ 0.5 – 0.8 เท่าของอากาศ) เมื่อรั่วไหลจะลอยขึ้นสูง โอกาสติดไฟยากและติดไฟได้เองในอุณหภูมิที่สูงกว่า 540 องศาเซลเซียส
- เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เนื่องจากก่อให้เกิดมลภาวะน้อยกว่าเชื้อเพลิงปิโตรเลียมชนิดอื่น

ผลิตภัณฑ์หลัก 5 ชนิด ที่ได้จากการแยกก๊าซธรรมชาติ คือ

- **ก๊าซมีเทน (CH_4)** ใช้เป็นเชื้อเพลิงผลิตกระแสไฟฟ้า เชื้อเพลิงให้ความร้อนในโรงงานอุตสาหกรรม เชื้อเพลิงในยานพาหนะ และเป็นวัตถุดิบในการผลิตปุ๋ยเคมี
- **ก๊าซอีเทน (C_2H_6)** ใช้ผลิตเอทิลีนซึ่งเป็นสารตั้งต้นสำหรับเม็ดพลาสติกโพลีเอทิลีน (PE) ที่นิยมนำไปขึ้นรูปเป็นผลิตภัณฑ์ถุงพลาสติก หลอดยาสีฟัน ขวดแชมพู เส้นใยพลาสติกชนิดต่าง ๆ ฯลฯ
- **ก๊าซโพรเพน (C_3H_8)** ใช้เป็นเชื้อเพลิงในโรงงานอุตสาหกรรม และใช้ผลิตโพรพิลีนซึ่งเป็นสารตั้งต้นในอุตสาหกรรมปิโตรเคมี เพื่อใช้ในการผลิตเม็ดพลาสติกโพลีโพรพิลีน (PP) ซึ่งนิยมนำไปขึ้นรูปเป็นผลิตภัณฑ์ยางในรถยนต์ หม้อแบตเตอรี่ กาว สารเพิ่มคุณภาพ และน้ำมันเครื่อง
- **ก๊าซบิวเทน (C_4H_{10})** นำมาผสมกับก๊าซโพรเพนเป็นก๊าซปิโตรเลียมเหลว (ก๊าซหุงต้ม) และใช้เป็นวัตถุดิบสำหรับอุตสาหกรรมปิโตรเคมี
- **ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (CO_2)** เป็นผลพลอยได้จากกระบวนการแยกก๊าซธรรมชาติ เพื่อผลิตน้ำแข็งแห้ง หรือ Dry ice

- **ถ่านหิน (Coal)** เกิดมาจากซากพืชที่ทับถมและถูกปิดทับด้วยชั้นตะกอน เมื่อเวลาผ่านไปประมาณ 5,000 ปี ซากพืชจะเปลี่ยนเป็น “**พีท (peat)**” ต่อมาเมื่อพีทได้รับความร้อนและความดันที่เพิ่มขึ้นจึงแปรสภาพไปเป็น “**ถ่านหิน**” และจากการที่ถ่านหิน “**มีราคาถูกและหาซื้อได้ง่าย**” ถ่านหินจึงนับเป็น “**ทรัพยากรเชื้อเพลิงสำคัญในอุตสาหกรรม**”

โรงงานไฟฟ้าพลังงานถ่านหิน
(Coal Power Plant)

ชนิดและคุณภาพของถ่านหิน

- **พีท (Peat)** เป็นขั้นตอนแรกของการเกิดถ่านหิน ประกอบด้วยซากพืชซึ่งบางส่วนสลายตัวไปแล้วจึงเป็นถ่านหินคุณภาพต่ำสุด สามารถใช้เป็นเชื้อเพลิงได้แต่ให้ค่าความร้อนต่ำและเผาแล้วเกิดควันมาก มักใช้เป็นเชื้อเพลิงสำหรับครัวเรือนในบางประเทศ
- **ลิกไนต์ (Lignite)** ยังมีซากพืชหลงเหลือเล็กน้อย ใช้เป็นเชื้อเพลิงได้ดีกว่าพีท แต่เก็บเอานานไม่ได้ไฟจะลุกติดเอง นิยมใช้ในโรงงานอุตสาหกรรมและโรงไฟฟ้า
- **ซับบิทูมินัส (Sub – Bituminous)** เป็นถ่านหินสีดำ ใช้ในโรงงานอุตสาหกรรมและโรงไฟฟ้า
- **บิทูมินัส (Bituminous)** เป็นถ่านหินเนื้อแน่นแข็ง เผาแล้วเกิดควันน้อย มักประกอบด้วยชั้นถ่านหินสีดำสนิท เป็นมันวาว ใช้ในโรงงานอุตสาหกรรมและโรงไฟฟ้า
- **แอนทราไซต์ (Anthracite)** เป็นถ่านหินที่สีดำ เป็นเงามันวาวมาก มีรอยแตกเว้าแบบก้นหอย ติดไฟยาก มีค่าความร้อนสูงสุด เผาแล้วเกิดควันน้อยหรือเกือบไม่มีเลย จึงเป็นถ่านหินเกรดดีที่สุด ใช้ในโรงงานอุตสาหกรรมและโรงไฟฟ้า

การผลิตถ่านหินสะอาด (Clean Coal Technology) คือ การผลิตไฟฟ้าจากถ่านหินโดยมีการควบคุมไม่ให้เกิดมลพิษ 3 ขั้นตอน แบ่งเป็นก่อนการเผาไหม้ ขณะเผาไหม้ และหลังการเผาไหม้ “**ขั้นตอนก่อนการเผาไหม้**” เรียกว่า “**การปรับสภาพถ่านหิน**”⁴ ด้วยการกำจัดสิ่งเจือปนต่าง ๆ ออก เช่น ผุ่นละออง เศษดิน เศษหิน และสารประกอบอนินทรีย์เพื่อลดปริมาณซัลเฟอร์และกำมะถัน ซึ่งจะช่วยให้ค่าความร้อนของถ่านหินในการเผาไหม้ใน “**ขั้นตอนการเผา**” จะมีการใช้เตาเผาที่มีประสิทธิภาพในการเผาไหม้ถ่านหินร้อยละ 40 - 55 และใช้เทคโนโลยีหม้อไอน้ำแบบ “**Supercritical Boiler (SC)**” เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตไฟฟ้าและลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์จากการเผาไหม้ และ “**ขั้นตอนหลังการเผาไหม้เชื้อเพลิง**” เป็นการใช้นวัตกรรมเพื่อกำจัดมลสารหลังจากการเผาไหม้ถ่านหินแล้ว ได้แก่ ผุ่นก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ ก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์ ซึ่งปัจจุบันมีประสิทธิภาพกว่าร้อยละ 90 ทำให้การระบายมลสารต่าง ๆ อยู่ในเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดและไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ

⁴ แบ่งเป็น 3 วิธี คือ ทำความสะอาดถ่านหินด้วยวิธีทางกายภาพ วิธีทางเคมี และวิธีทางชีวภาพ เป็นขั้นตอนขณะเผาไหม้

น้ำพลังงานที่ไม่จำกัด

น้ำ เป็นพลังงานประสิทธิภาพสูง สามารถนำมาใช้ผลิตกระแสไฟฟ้าได้รวดเร็วและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพราะสิ่งที่นำมาใช้จากน้ำ คือ **พลังงานจลน์** ดังนั้นเมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการแล้วน้ำจึงมีปริมาณและคุณภาพคงเดิม ที่สำคัญ คือ **น้ำเป็นแหล่งพลังงานตามธรรมชาติ** ซึ่งมีหมุนเวียนให้ใช้อย่างไม่มีวันหมด

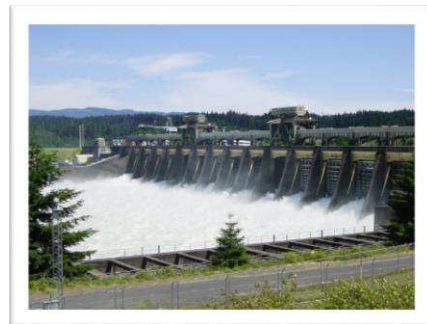
- **วัฏจักรน้ำ (Water Cycle)**

โลกมีบริเวณที่เป็นมหาสมุทรประกอบอยู่ 3 ใน 4 ส่วน โดยพลังงานจากแสงอาทิตย์เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดวัฏจักรน้ำขึ้น⁵ เมื่อน้ำบนโลกได้รับพลังงานความร้อนจะทำให้ น้ำบนผิวโลกตามแหล่งต่าง ๆ ระเหยกลายเป็นไอน้ำและลอยขึ้นไปในอากาศ เมื่อไอน้ำลอยขึ้นสูงจะได้รับความเย็นแล้วจึงกลั่นตัวกลายเป็นละอองน้ำเล็ก ๆ จับตัวเป็นก้อนเมฆ เมื่อจับตัวกันมากขึ้นประกอบกับการกระทบกับความเย็นน้ำจึงกลั่นตัวเป็นหยดน้ำตกลงสู่พื้นโลก หรือที่เราเรียกว่า “ฝน” กระบวนการที่เกิดหมุนเวียนอย่างต่อเนื่องจึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่อธิบายว่า “น้ำ” เป็น “พลังงานที่ไม่จำกัด”

- **พลังงานจากน้ำ (Water Energy)** การนำน้ำมาสร้างพลังงานแบ่งได้เป็น 3 รูปแบบหลัก คือ

1. **พลังงานน้ำตกหรือพลังงานน้ำจากเขื่อน (Hydro Energy)**

เป็นพลังงานที่เกิดจากการเปลี่ยนพลังงานศักย์ของน้ำซึ่งอยู่ในระดับสูงกว่าระดับอ้างอิงให้กลายเป็น “พลังงานจลน์”⁶ ในรูปแบบของน้ำที่ตกลงมาจากที่สูงลงสู่ที่ต่ำตามธรรมชาติด้วยแรงโน้มถ่วงของโลก โดยการไหลตกลงมาจากแหล่งน้ำตามธรรมชาติจะเรียกว่า “พลังงานน้ำตก” และหากเป็นน้ำที่ตกลงมาจากแหล่งที่มนุษย์สร้างขึ้นจะเรียกว่า “พลังงานน้ำจากเขื่อน”

พลังงานน้ำจากเขื่อน (Hydro Energy)

⁵ ปริมาณพลังงานแสงอาทิตย์ที่ส่งมายังโลก $140,000 \times 10^{12}$ วัตต์ หรือ 140,000 เทระวัตต์ พลังงานแสงอาทิตย์จำนวน 40,000 เทระวัตต์ หรือประมาณร้อยละ 23 ของพลังงานหมดเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดวัฏจักรน้ำขึ้น

⁶ “พลังงานจลน์” คือ พลังงานที่มีอยู่ในวัตถุที่กำลังเคลื่อนที่ เช่น รถยนต์กำลังแล่น เครื่องบินกำลังบิน พัดลมกำลังหมุน น้ำกำลังไหล หรือน้ำตกจากหน้าผา จึงกล่าวได้ว่า “วัตถุที่กำลังเคลื่อนที่ล้วนมีพลังงานจลน์ทั้งสิ้น ปริมาณพลังงานจลน์ในวัตถุจะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับมวลและความเร็วของวัตถุนั้น”

การผลิตไฟฟ้าจากพลังงานน้ำในรูปแบบนี้ จะอาศัย “พลังงานจลน์” จากการไหลเชี่ยวของน้ำผ่านเข้าสู่กังหันของเครื่องกำเนิดไฟฟ้า ซึ่งปริมาณพลังงานที่ได้จะขึ้นอยู่กับความสูงและอัตราการไหลของน้ำที่ถูกปล่อยมา

การผลิตพลังงานไฟฟ้าโดยการสร้างเขื่อนจำเป็นจะต้องเลือกสถานที่ให้เหมาะสม และคุ้มค่าต่อการลงทุนสร้างเพราะต้องใช้งบประมาณที่สูง จากการสำรวจพบว่า “พลังงานจากน้ำ” ถูกนำมาใช้ผลิตกระแสไฟฟ้ามากกว่าพลังงานทดแทนประเภทอื่น

2. พลังงานน้ำขึ้นน้ำลง (Tidal Energy)

เป็นปรากฏการณ์ที่เห็นได้ชัดเจนอย่างน้อยหนึ่งครั้งต่อวัน โดยปรากฏการณ์ทางธรรมชาตินี้เกิดจากแรงดึงดูดของดวงจันทร์และดวงอาทิตย์ที่กระทำต่อโลกเรา ถึงแม้ว่าดวงอาทิตย์จะมีมวลมากกว่าดวงจันทร์ถึง 27 ล้านเท่า แต่ดวงอาทิตย์อยู่ห่างไกลจากโลกมากกว่าดวงจันทร์ถึง 390 เท่า ดังนั้นแรงดึงดูดของดวงจันทร์จึงมีผลต่อโลกมากกว่า และส่งผลต่อของเหลวบนโลกอย่างน้ำ

การผลิตไฟฟ้าจากพลังงานน้ำขึ้นน้ำลง เป็นการผลิตไฟฟ้าโดยอาศัยความแตกต่างระหว่างระดับความสูงของน้ำ ซึ่งเกิดจากปรากฏการณ์น้ำขึ้นน้ำลงตามธรรมชาติ หลักการผลิตกระแสไฟฟ้านั้นจะอาศัยจังหวะที่น้ำขึ้นน้ำจะไหลเข้าไปสู่อ่างเก็บน้ำผ่านกังหันน้ำและเครื่องกำเนิดไฟฟ้า เมื่อน้ำลงน้ำจะไหลออกจากอ่างเก็บน้ำนี้ทางช่องทางเดิม

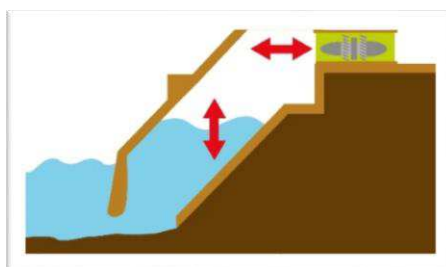
พลังงานน้ำขึ้นน้ำลง (Tidal Energy)

3. พลังงานคลื่น (Wave Energy)

คือ การผลิตไฟฟ้าโดยอาศัยการเคลื่อนตัวของคลื่นในทะเลและมหาสมุทร โดยเฉพาะคลื่นที่เกิดจากบริเวณชายฝั่ง อุปกรณ์ในการผลิตมี 2 ประเภท คือ

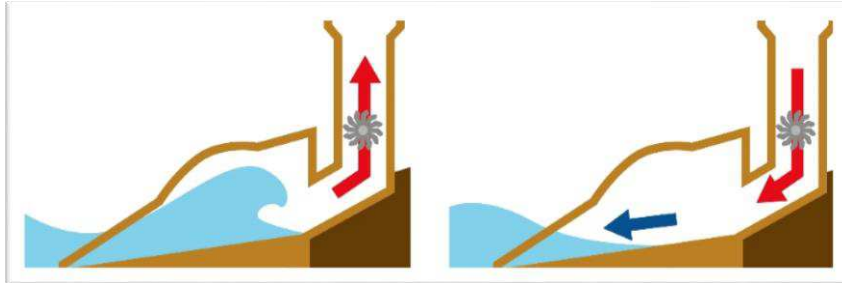
3.1 อุปกรณ์ผลิตพลังงานคลื่นแบบอยู่กับที่ (Fixed Generating Devices) เป็นการติดตั้ง

อุปกรณ์ทรงกระบอกหรือทรงเหลี่ยมบริเวณแหลมหรือชายฝั่งทะเล เมื่อคลื่นไหลเข้าไปในช่องแคบ จะเกิดแรงดันขับกังหันเพื่อผลิตกระแสไฟฟ้า

3.2 อุปกรณ์ผลิตพลังงานแบบเคลื่อนลอย (Floating Devices) เป็นการติดตั้งอุปกรณ์กักน้ำ ที่มีท่อลักษณะปากกว้าง เมื่อนำไปติดตั้งไว้บริเวณแหลมหรือชายหาด คลื่นทะเลจะซัดเข้าไป ในพื้นที่ที่จำกัดจึงเกิดแรงดันให้กักน้ำหมุน

ความเร็วลมและกำลังลม เกิดจากความแตกต่างของอุณหภูมิ ความกดดันของบรรยากาศ และแรงจากการหมุนของโลก มนุษย์จึงนำพลังงานลม (Wind Energy) มาใช้ประโยชน์ในการผลิตไฟฟ้าจากอุปกรณ์ที่เรียกว่า “กังหันลม”

กังหันลม มีความสามารถรับพลังงานจลน์⁷ จากการเคลื่อนที่ของลมให้เป็นพลังงานกลได้ จากนั้นนำพลังงานกล⁸ มาใช้ประโยชน์ในการผลิตกระแสไฟฟ้า แบ่งตามลักษณะการจัดวางแกนของใบพัดได้ 2 รูปแบบ คือ

1. **กังหันลมแนวแกนตั้ง** (Vertical Axis Wind Turbine : VAWT) แกนหมุนและใบพัดตั้งฉากกับการเคลื่อนที่ของลมในแนวราบ

⁷ พลังงานจลน์ คือ พลังงานที่เกิดขึ้นเมื่อวัตถุเคลื่อนที่

⁸ พลังงานกล คือ พลังงานที่ทำให้วัตถุเกิดการเคลื่อนที่

2. กังหันลมแนวแกนนอน (Horizontal Axis Wind Turbine : HAWT) แกนหมุนขนานกับการเคลื่อนที่ของลมในแนวราบ โดยมีใบพัดเป็นตัวตั้งฉากกับแรงลม

การผลิตไฟฟ้า (Wind Turbine for Electric) เกิดจากการใช้ลมหมุนใบพัดของกังหันลม ทำให้เกิดการเหนี่ยวนำไฟฟ้า ซึ่งการติดตั้งกังหันลมพิจารณาได้จากกำลังลมเฉลี่ยทั้งปีควรมีน้อยกว่าระดับ 3 (Class3) คือ 6.4 – 7.0 เมตร/วินาที หรือ 300 – 400 กิโลวัตต์/ตารางเมตร ที่ความสูง 50 เมตร จากการสำรวจแหล่งที่เหมาะสมอยู่ที่ภาคใต้บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก เริ่มตั้งแต่จังหวัดนครศรีธรรมราช สงขลา ปัตตานี และที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ การติดตั้งกังหันลมจะต้องพิจารณาปัจจัยอื่น ๆ ร่วมด้วย เช่น ลักษณะภูมิประเทศควรเป็นที่ราบโล่ง ไม่มีสิ่งกีดขวาง และมีความเร็วลมสม่ำเสมอ

นอกจากกระแสลมสามารถผลิตไฟฟ้าได้แล้ว ประโยชน์อีกอย่างของลมคือการสูบน้ำ (Wind Turbine for Pumping) โดยการใช้กังหันลมเปลี่ยนพลังงานจลน์จากการเคลื่อนที่ของลมให้เป็นพลังงานกล เพื่อใช้ในการชักหรือสูบน้ำจากที่ต่ำขึ้นที่สูง เช่น การเกษตร การทำนาเกลือ เป็นต้น ปัจจุบันมีใช้อยู่ด้วยกัน 2 แบบ คือ แบบระหัด และแบบสูบน้ำ

เกร็ดความรู้ : แหล่งเรียนรู้ด้านพลังงานลม

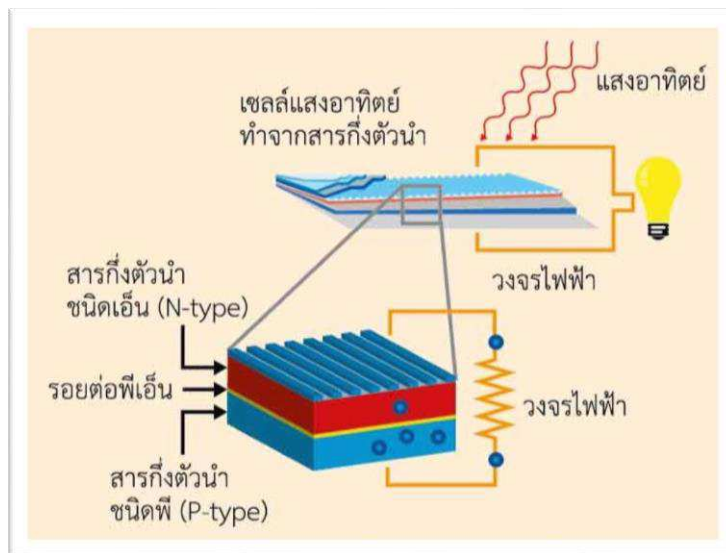
1. อุทยานสิ่งแวดล้อมนานาชาติสิรินธร ตั้งอยู่ที่อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี
2. โครงการทุ่งกังหันลมเลียบชายฝั่งปากพนัง ตั้งอยู่ที่อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช

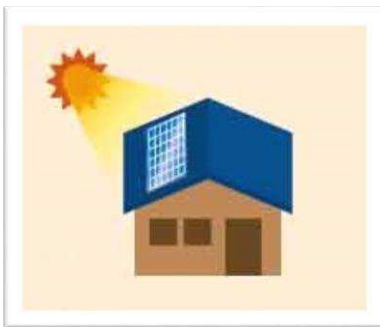
พลังงานแสงอาทิตย์ (Solar Energy) จัดเป็นพลังงานที่สะอาดปราศจากมลพิษ และเป็นแหล่งที่มีศักยภาพสูง สามารถจำแนกออกเป็น 2 รูปแบบ คือ การใช้เพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าและผลิตความร้อน

หลักการของเซลล์แสงอาทิตย์ (Solar Cell)

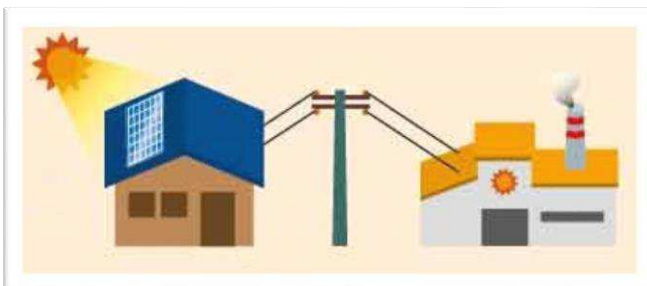
เซลล์แสงอาทิตย์ทำจากสารกึ่งตัวนำที่สามารถดูดซับพลังงานแสงอาทิตย์ได้ โดยแสงอาทิตย์ในช่วงเวลาหนึ่งจะประพุดิตัวเป็นอนุภาคพลังงานเรียกว่า “โฟตอน (Photon)” ที่ทำให้อิเล็กตรอน (Electron) ของอะตอมสารกึ่งตัวนำมีพลังงานสูงขึ้น และเกิดการเคลื่อนไหวจากชั้น P-type Silicon ขึ้นชั้น N-type Silicon เมื่ออิเล็กตรอนมีพลังงานสูงมากจนหลุดจากอะตอมของสารกึ่งตัวนำจะวิ่งเข้าสู่วงจรไฟฟ้าที่ต่อไว้ การเคลื่อนที่ของอิเล็กตรอนดังกล่าวทำให้เกิดไฟฟ้ากระแสตรงขึ้น

การผลิตกระแสไฟฟ้าด้วยเซลล์แสงอาทิตย์ แบ่งออกเป็น 3 แบบ คือ

1. แบบอิสระ (PV Stand Alone system) ผลิตสำหรับใช้งานในพื้นที่ชนบทที่ไม่มีระบบส่งไฟฟ้า

2. แบบต่อกับระบบจำหน่าย (PV Grid Connected System) ผลิตผ่านอุปกรณ์เปลี่ยนระบบไฟฟ้ากระแสตรงเป็นกระแสสลับเข้าสู่ระบบสายส่งไฟฟ้าโดยตรง ใช้ผลิตในเขตเมืองหรือพื้นที่ที่มีระบบจำหน่ายไฟฟ้าเข้าถึง

3. **แบบผสมผสาน (PV Hybrid System)** เป็นการทำงานร่วมกับอุปกรณ์ผลิตไฟฟ้าอื่น ๆ เช่น การผสมผสานของระบบเซลล์แสงอาทิตย์ พลังงานลม และเครื่องยนต์ดีเซล

การผลิตความร้อน ได้แก่ การผลิตน้ำร้อน และการอบแห้ง

1. การผลิตน้ำร้อน แบ่งออกเป็น 3 ชนิด ได้แก่

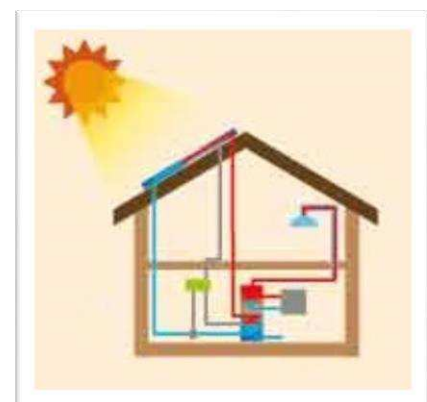
1.1 ชนิดไหลเวียนตามธรรมชาติ เป็นชนิดที่มีถังเก็บอยู่สูงกว่าแผงรับแสงอาทิตย์ ใช้หลักการหมุนเวียนตามธรรมชาติ

1.2 ชนิดใช้ปั๊มน้ำหมุนเวียน เหมาะสำหรับการใช้ผลิตน้ำร้อนจำนวนมาก และมีการใช้อย่างต่อเนื่อง

1.3 ชนิดผสมผสาน เป็นการนำเทคโนโลยีการผลิตน้ำร้อนจากแสงอาทิตย์มาผสมผสานกับความร้อนเหลือทิ้งจากการระบายความร้อนของเครื่องทำความเย็น หรือเครื่องปรับอากาศ โดยผ่านอุปกรณ์แลกเปลี่ยนความร้อน ปัจจุบันมีการใช้เทคโนโลยีดังกล่าวภายในโรงแรม โรงพยาบาล และโรงงานอุตสาหกรรม

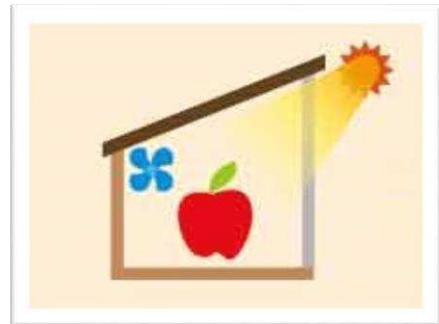

2. การอบแห้ง ปัจจุบันมีการยอมรับใช้งาน 3 ลักษณะ คือ

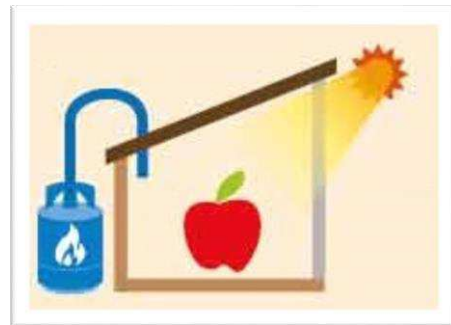
2.1 ระบบ Passive เป็นระบบที่ทำงานโดยอาศัยพลังงานแสงอาทิตย์ และกระแสลมที่พัดผ่าน

2.2 ระบบ Active เป็นระบบที่มีเครื่องช่วยให้อากาศไหลเวียนในทิศทางที่ต้องการ เช่น มีพัดลมติดตั้งในระบบ เพื่อบังคับให้มีการไหลของอากาศผ่านระบบ

2.3 ระบบ Hybrid เป็นระบบที่ใช้พลังงานแสงอาทิตย์ และพลังงานในรูปแบบอื่นๆ ช่วยในเวลาที่ไม่มีแสงอาทิตย์ไม่สม่ำเสมอ หรือต้องการให้ผลิตผลทางการเกษตรแห้งเร็วขึ้น

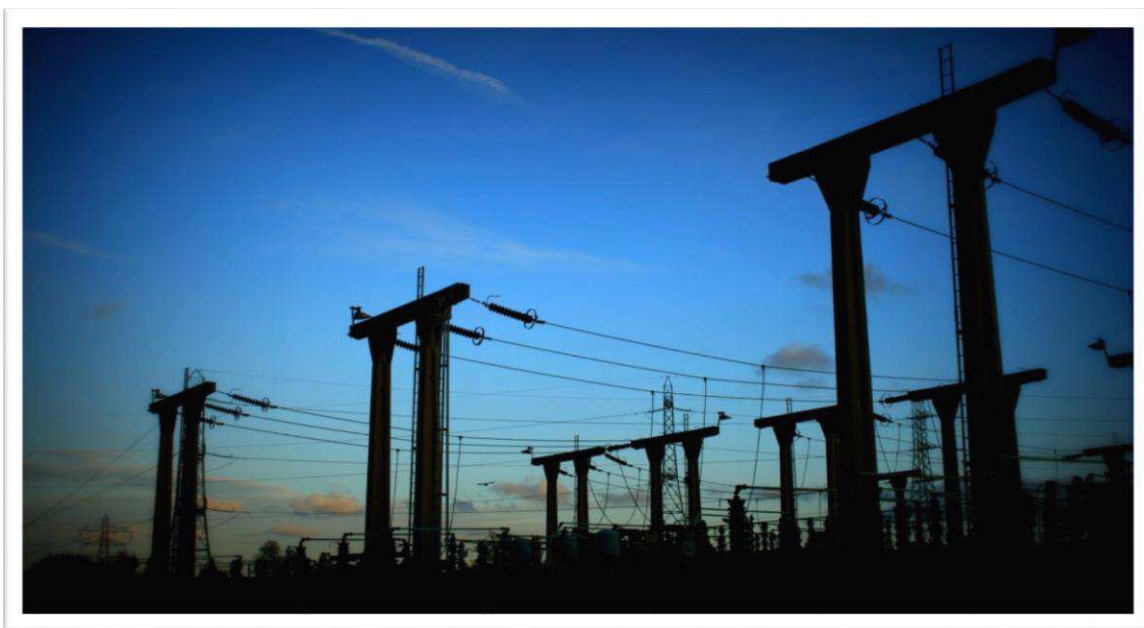

เกร็ดความรู้ : แหล่งเรียนรู้ด้านพลังงานแสงอาทิตย์

1. ศูนย์เรียนรู้ด้านพลังงานทดแทน Sunny Bangchak ตั้งอยู่ที่อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. โรงไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ลพบุรีโซลาร์ ตั้งอยู่ที่อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี

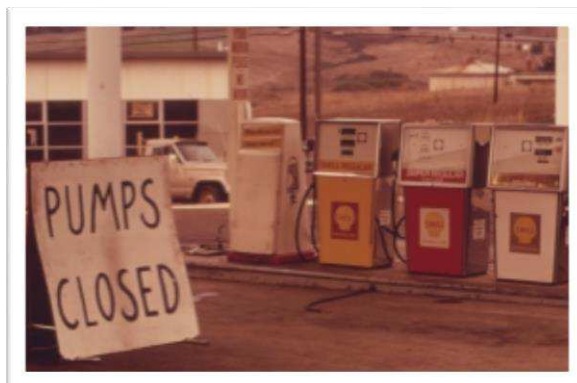

วิกฤตพลังงาน

ปัจจุบันโลกกำลังเผชิญกับปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติที่ลดน้อยลง อันเกิดจากปัจจัยหลายด้าน ทั้งการเติบโตทางเศรษฐกิจ การบริโภคใช้สอยที่เกินพอดี กล่าวได้ว่า ปัญหาทรัพยากรธรรมชาตินับวันก็ยิ่งทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น และใกล้ตัวเรามากขึ้นทุกที ที่ชัดเจนที่สุดคือ “วิกฤตพลังงาน”

ปัญหาวิกฤตพลังงาน เกิดขึ้นเพราะพลังงานหลักทั่วโลกที่มีแนวโน้มลดลงเรื่อย ๆ สวนทางกับการใช้พลังงานของโลกที่มีอัตราสูงขึ้น โดย “น้ำมัน” ถือเป็นพลังงานที่มีการใช้มากที่สุดเป็นอันดับหนึ่ง อันดับที่สอง คือ “ก๊าซธรรมชาติ” รองลงมาคือ “ถ่านหิน” และจากการคาดการณ์ของกระทรวงพลังงาน ประเทศสหรัฐอเมริกา ในปี พ.ศ. 2563 ทั่วโลกจะมีสัดส่วนการใช้ **น้ำมันอยู่ที่ร้อยละ 37 ก๊าซธรรมชาติร้อยละ 27 ถ่านหินร้อยละ 25 พลังงานหมุนเวียนร้อยละ 8 และพลังงานนิวเคลียร์ร้อยละ 3** ซึ่งหากโลกยังคงมีการใช้พลังงานฟอสซิลในอัตราที่สูงเช่นในปัจจุบัน และไม่มีการค้นหาแหล่งผลิตพลังงานเพิ่มเติม เราจะมีน้ำมันใช้ได้อีกประมาณ 30 ปี ก๊าซธรรมชาติ 50 ปี ถ่านหินประมาณ 200 ปี แน่นอนว่าจะเกิดผลกระทบอย่างมหาศาลกับคนทั้งโลก

สำหรับประเทศไทยยังไม่เผชิญกับวิกฤตพลังงานรุนแรงเหมือนหลายประเทศทั่วโลก แต่คนส่วนใหญ่ได้ละเลยปัญหาเกี่ยวกับพลังงานมาเป็นเวลานาน ส่วนหนึ่งเนื่องจากรู้สึกว่าเป็นเรื่องไกลตัว และเข้าใจว่าใช้พลังงานเฉพาะเวลาเดินทาง ทำกับข้าว ใช้เครื่องใช้ไฟฟ้า ฯลฯ แต่ความจริง “เราทุกคนใช้

พลังงานอยู่ตลอดเวลา” เพียงแค่ใช้ทางตรงหรือทางอ้อมเท่านั้น เพราะข้าวของอุปโภคหรือบริโภคในชีวิตประจำวันล้วนใช้พลังงานผลิตออกมาทั้งสิ้น

วิกฤตย่อมมาพร้อมโอกาสเสมอ เพราะปัจจุบันหลาย ๆ ประเทศกำลังพัฒนานวัตกรรมพลังงานทดแทนมาชดเชยพลังงานที่มีอยู่อย่างจำกัด จึงทำให้เกิดโครงการพลังงานทดแทน และโครงการผลิตไฟฟ้าจากพลังงานหมุนเวียนเกิดขึ้นมากมาย อาทิ การผลิตพลังงานจากขยะ พลังงานลม พลังงานน้ำ พลังงานแสงอาทิตย์ และพลังงานชีวมวล จากการสนับสนุนของภาครัฐและการลงทุนของภาคเอกชน เพื่อตอบสนองการใช้พลังงานที่เพิ่มขึ้น ตลอดจนเป็นการดึงศักยภาพของพลังงานหมุนเวียนที่มีอยู่ในประเทศมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด แต่ “เรา” ทุกคนก็ต้องตระหนัก และช่วยกันประหยัดพลังงานด้วยเช่นกัน ก่อนที่เราจะไม่มีน้ำมันไว้เติมรถ ไม่มีก๊าซไว้ทำอาหาร และไม่มีไฟฟ้าใช้ในชีวิตประจำวัน

พลังงานทางเลือก

ทางเลือก เพื่ออนาคต

หลังจากวิกฤตน้ำมันของโลกในปี พ.ศ. 2514 (ค.ศ. 1971) เป็นต้นมา โลกเริ่มมีความตื่นตัว และพยายามหาพลังงานทางเลือก (Alternative Energy) เพื่อมาทดแทนพลังงานจากปิโตรเลียมซึ่งเป็นพลังงานหลักของโลกยุคปัจจุบันที่นับวันยิ่งลดน้อยลงเรื่อย ๆ

นอกจากพลังงานทางเลือกอย่างพลังงานความร้อนใต้พิภพ พลังงานลม พลังงานน้ำ และพลังงานแสงอาทิตย์ ยังมีพลังงานทางเลือกอีกหลายรูปแบบที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

พลังงานชีวมวล (Biomass) เป็นพลังงานที่ได้จากมวลของวัสดุที่มาจากพืชหรือสัตว์ เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทยซึ่งทำเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมต่อเนื่องทางการเกษตร อาทิ ฟางข้าว แกลบ มูลสัตว์ และขยะชุมชน เป็นแหล่งกักเก็บพลังงานตามธรรมชาติ (พลังงานจากแสงอาทิตย์ที่ถูกกักเก็บในพืชด้วยกระบวนการสังเคราะห์แสง) และสามารถนำมาใช้ผลิตพลังงานได้หลากหลาย ทั้งในรูปแบบของไฟฟ้า เชื้อเพลิง และความร้อน โดยเราสามารถแบ่งย่อยพลังงานชีวมวลออกเป็นพลังงานรูปแบบต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. พลังงานขยะ

เป็นพลังงานทางเลือกที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐเป็นอย่างมากในช่วง 1-2 ปีที่ผ่านมา เพราะสามารถลดปัญหาปริมาณขยะในเขตเมือง และมีศักยภาพนำมาผลิตพลังงาน โดยเฉพาะพลังงานไฟฟ้า แม้ในปัจจุบันมีการนำขยะมาผลิตเป็นพลังงานน้อยมากเมื่อเทียบกับพลังงานทดแทนด้านอื่น ๆ เนื่องจากมีข้อจำกัดหลายอย่าง แต่ก็มีแนวโน้มที่ดีขึ้นทั้งการสร้าง ความเข้าใจต่อชุมชนและเทคโนโลยีที่นำมาใช้

เกร็ดความรู้ : โรงไฟฟ้าโครงการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ เทศบาลนครระยอง จังหวัดระยอง คือโรงไฟฟ้าแห่งแรกของประเทศไทยที่ขายไฟฟ้าจากขยะ ในวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2550 และ โรงไฟฟ้าพลังงานขยะแก่งคอย บริษัททีพีโอ โพลีน จำกัด (มหาชน) จังหวัดสระบุรี คือโรงไฟฟ้าแห่งล่าสุดของประเทศไทยที่ขายไฟฟ้าจากขยะ ในวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2558⁹

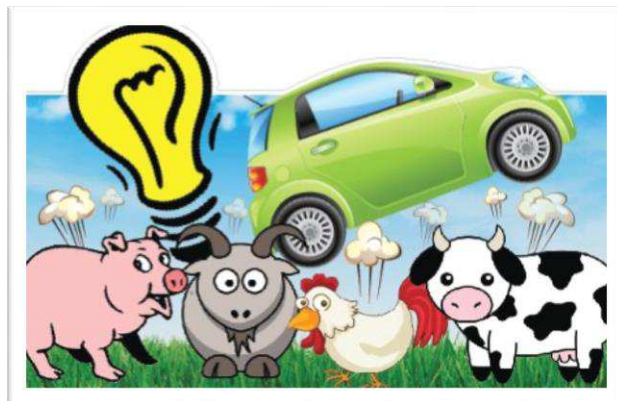

ถังย่อยสลายแบบไม่ใช้ออกซิเจน และถังเก็บก๊าซชีวภาพโรงไฟฟ้าโครงการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ เทศบาลนครระยอง จังหวัดระยอง

2. ก๊าซชีวภาพ (Biogas)

พลังงานทางเลือกที่มีศักยภาพมากที่สุดชนิดหนึ่งของไทย เนื่องจากเรามีของเสียจากภาคเกษตรกรรมและชุมชนเมืองในปริมาณมาก เกิดจากกระบวนการย่อยสลาย มีส่วนประกอบ คือ ก๊าซมีเทน (CH_4) ประมาณ 50 – 75 %

ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (CO_2) ประมาณ 25 - 45 % และก๊าซอื่น เช่น ไฮโดรเจนซัลไฟด์ (H_2S) ปนอยู่เล็กน้อย ก๊าซชีวภาพที่ได้จากมูลของเสียเหล่านี้ 1 ลูกบาศก์เมตรสามารถใช้ทดแทน

⁹ อ้างอิงจาก: สำนักงานคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน, โครงการผลิตไฟฟ้าจากขยะ (ข้อมูล ณ เดือนมกราคม พ.ศ. 2558)

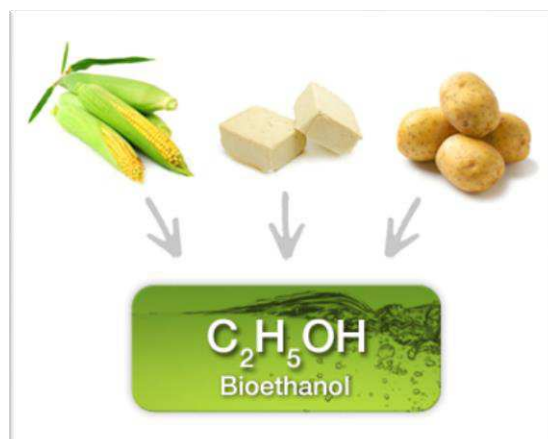
- ก๊าซหุงต้ม (LPG) ได้ 0.46 กิโลกรัม
- ใช้ผลิตไฟฟ้า ได้ประมาณ 1.2-1.8 กิโลวัตต์ชั่วโมง
- ใช้กับเครื่องยนต์ เทียบกับน้ำมันเบนซินประมาณ 0.67 ลิตร

เกร็ดความรู้ : พ.ศ. 2534 ได้มีการจัดตั้งหน่วยบริการก๊าซชีวภาพเป็นแห่งแรก สังกัดสถาบันวิจัยและพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เพื่อดำเนินการส่งเสริมเทคโนโลยีก๊าซชีวภาพ ต่อมา ในปี พ.ศ. 2553 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้พระราชทานชื่อหน่วยงานใหม่ เป็น "สถาบันวิจัยและพัฒนาพลังงานนครพิงค์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่"

3. ไบโเอทานอล (Bioethanol)

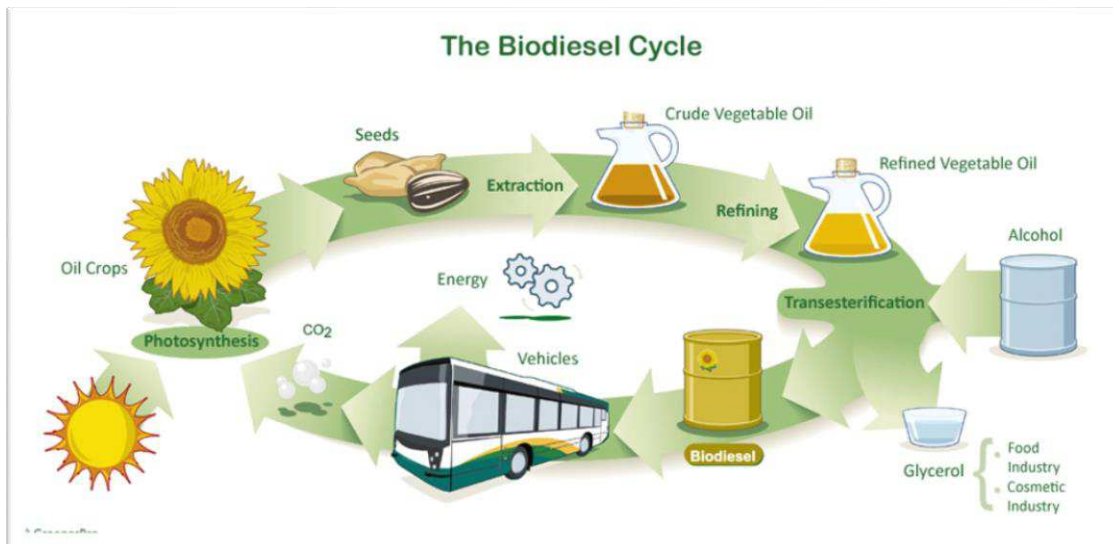
เกิดจากการหมักพืช เศษซากพืชทางการเกษตร เพื่อให้ได้น้ำตาลก่อนไปเข้ากระบวนการเปลี่ยนเป็นเอทานอลเข้มข้น 99.5 % ก่อนนำมาผสมน้ำมันเบนซินในอัตราส่วนที่ต่างกัน เพื่อใช้ทดแทนสารเติมแต่ง Methyl Tertiary Butyl Ether : MTBE ได้เป็น “น้ำมันแก๊สโซฮอล์ (Gasohol)” ที่เราคุ่นเคยกันทุกวันนี้ ทั้ง E10, E20 และ E85 ที่มีราคาถูกกว่าน้ำมัน

เบนซิน 95 สูงถึง 10 บาทต่อลิตร และลดการนำเข้า MTBE มูลค่าหลานพันล้านบาทต่อปี

4. ไบโอดีเซล (Biodiesel)

เกิดจากการนำน้ำมันพืช ไขมันสัตว์ น้ำมันจากสาหร่ายหรือน้ำมันที่ใช้แล้ว มาทำปฏิกิริยากับแอลกอฮอล์ ได้เป็นไบโอดีเซลที่สามารถนำไปผสมกับน้ำมันดีเซลที่สามารถใช้กับเครื่องยนต์ดีเซลได้เป็นอย่างดี

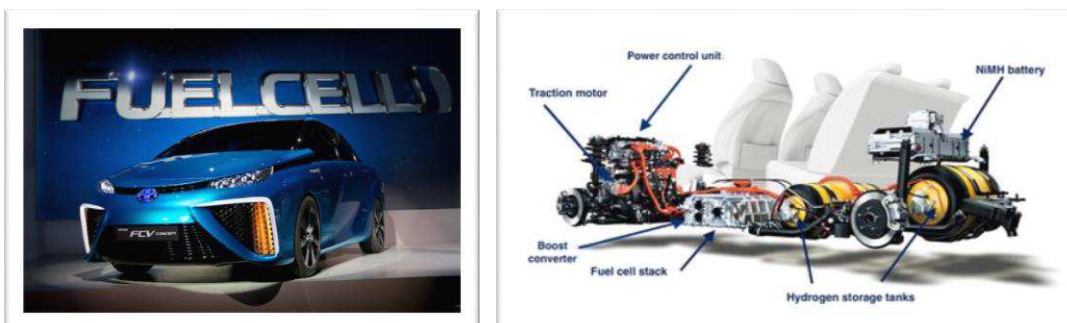

เกร็ดความรู้ : ปัจจุบันบราซิลเป็นผู้ผลิตเอทานอลอันดับ 1 ของโลก โดยใช้อ้อยเป็นวัตถุดิบหลัก ส่วนประเทศไทยนิยมใช้มันสำปะหลังเป็นวัตถุดิบหลัก

พลังงานไฮโดรเจน

พลังงานไฮโดรเจนนับเป็นพลังงานในอุดมคติ เนื่องจากการเผาไหม้มีประสิทธิภาพสูงกว่าปิโตรเลียม ไม่ปลดปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (CO₂) และยังสามารถผลิตจากน้ำได้ นอกจากนี้สามารถผลิตจากสารตั้งต้นอื่น ๆ ได้ โดยใช้ปฏิกิริยาและเครื่องปฏิกรณ์หลายชนิด ด้วยวิธีทางชีวภาพ หรือวิธีทางความร้อนทางเคมี อุปกรณ์สำคัญที่เปลี่ยนพลังงานเคมี (Chemical Energy) ของไฮโดรเจนเป็นพลังงานไฟฟ้า (Electrical Energy) คือ “เซลล์เชื้อเพลิง (Fuel Cell)” ทำหน้าที่คล้ายแบตเตอรี่ ซึ่งมีศักยภาพสูงมากในการนำมาทดแทนน้ำมันและเชื้อเพลิงสำหรับยานพาหนะ

เกร็ดความรู้ : มิไร (MIRAI) รถยนต์พลังงานเซลล์เชื้อเพลิงไฮโดรเจน (Hydrogen Fuel Cell Vehicle – FCV) รุ่นแรก ทำการเปิดตัวครั้งแรก พฤศจิกายน พ.ศ. 2557 ที่ประเทศญี่ปุ่น จากผลงานของบริษัทโตโยต้า มอเตอร์ คอร์ปอเรชั่น

มิไร (MIRAI) รถยนต์พลังงานเซลล์เชื้อเพลิงไฮโดรเจน (Hydrogen Fuel Cell Vehicle – FCV)

แต่ความพยายามค้นหาพลังงานทางเลือกเหล่านี้จะไม่มีค่าอะไรเลย หากเรายังใช้พลังงานอย่างฟุ่มเฟือยต่อไป

10 บัญญัติ

ประหยัดพลังงาน ที่คุณก็ทำได้ทุกวัน

10 บัญญัติ ประหยัดพลังงาน ที่คุณก็ทำได้ทุกวัน

1. เปิดเครื่องปรับอากาศที่ 26 °C
ช่วยประหยัดเงิน 3,170 บาท/ปี
และชะลอการเสื่อมสภาพของ
ผิวหนัง

2. อาบน้ำเย็นแทนน้ำอุ่น ช่วยประหยัดเงิน 2,875
บาท/ปี และช่วยลดความเครียด

3. นั่งดูโทรทัศน์ร่วมกัน ช่วยประหยัดเงิน 1,300
บาท/ปี และเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว
ให้แน่นแฟ้น

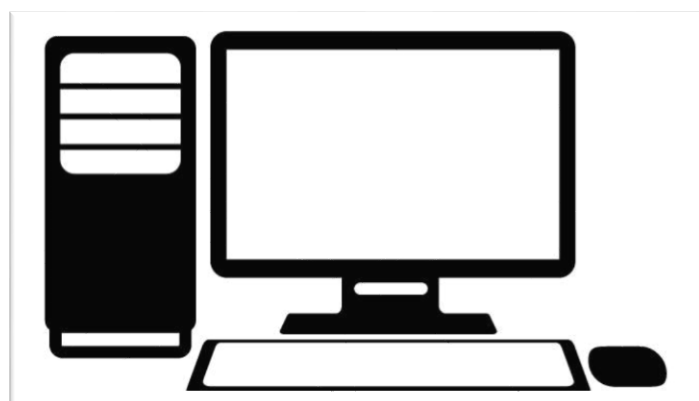
4. ใช้หลอดไฟแบบคอม/แบบเกลียว ช่วยประหยัดเงิน
215 บาท/ปี แต่ได้ความสว่างที่มากขึ้น

5. ปิดพัดลม เปิดหน้าต่าง ออกกำลังกาย 1-2 ชั่วโมง ช่วย
ประหยัดเงิน 140 บาท/ปี แถมช่วยลดน้ำหนักได้ดีเหมือน
เข้าฟิตเนส

6. ดึงปลั๊กกระติกน้ำร้อนออกเมื่อไม่ได้ใช้ ช่วยประหยัดเงิน 130
บาท/ปี แถมได้น้ำอุ่นกำลังดีไว้ดื่ม

7. เล่นคอมพิวเตอร์ไม่เกิน 5
ชั่วโมง ช่วยประหยัดเงิน
100 บาท/ปี แถมผิวสวย
เพราะห่างไกลรังสี UV

8. หุงข้าวให้พอดีจำนวนคน ช่วยประหยัดเงิน 90 บาท/ปี และเป็นการควบคุมอาหารไปในตัว

9. ปลดปลั๊กก่อนรีดผ้าเสร็จ 3 นาที ช่วยประหยัดเงิน 20 บาท/ปี และสร้างนิสัยประหยัดไปในตัว

10. ตั้งตู้เย็นออกห่างผนัง ช่วยประหยัดเงิน 20 บาท/ปี แล้วยังทำความสะอาดได้ง่าย

*** หมายเหตุ : ประเมินจากการใช้ไฟฟ้าของรุ่นและขนาดที่มีการใช้งานอย่างแพร่หลาย

กิจกรรม Workshop

ตัวอย่างกิจกรรมและอุปกรณ์ประกอบเสริมชุดการเรียนรู้

ฐานกิจกรรมที่ 1 : รู้จักพลังงาน

“พลังงาน” ถือเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของคนเรานอกเหนือไปจากปัจจัย 4 เพราะหากไร้ซึ่งพลังงานแล้วก็ยากที่เราจะใช้ชีวิตและขับเคลื่อนเศรษฐกิจต่อไปได้ เมื่อพลังงานมีความสำคัญจนขาดหายไปจากชีวิตคนเราไม่ได้ ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการใช้พลังงานจึงส่งผลในวงกว้างและสะท้อนไกลทั้งในระดับประเทศและระดับโลก จึงไม่แปลกที่เราพบว่าเมื่อใดก็ตามที่เกิดวิกฤตด้านพลังงานขึ้นมา ผู้คนทั่วโลกย่อมได้รับผลกระทบถึงกันไม่ทางตรงก็ทางอ้อม

วัตถุประสงค์

1. เรียนรู้แหล่งที่มาของพลังงาน
2. เรียนรู้พลังงานแต่ละประเภท
3. เรียนรู้แนวทางในการประหยัดพลังงาน

กลุ่มเป้าหมาย

นักเรียนทุกระดับชั้นและบุคคลทั่วไป

แหล่งความรู้

คุณประดินันท์ แสงนาค

หน่วยงาน : วิทยาลัยปิโตรเลียมและปิโตรเคมี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เบอร์ติดต่อ : 090-972-8778

อุปกรณ์

1. โพรแทคส์
2. วิดีทัศน์ด้านพลังงาน เรื่อง How To Save Energy for School Teaching โดย 25SDA

วิธีการดำเนินการ

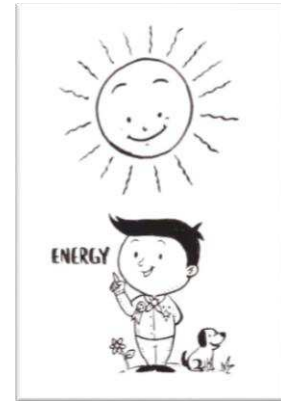
1. วิทยากรแนะนำตนเองและแนะนำฐานกิจกรรม
2. วิทยากรบรรยายเรื่องพลังงาน ทั้งความหมาย แหล่งที่มา และประเภทของพลังงาน
3. วิทยากรเปิดวิดีโอทัศน์ด้านพลังงาน เรื่อง How To Save Energy for School Teaching โดย 25SDA เพื่อประกอบการบรรยายเกี่ยวกับแนวทางในการประหยัดพลังงาน
4. วิทยากรสรุปผลการเรียนรู้พร้อมทั้งตอบข้อซักถามในฐานกิจกรรมที่ 1 และเกริ่นนำเพื่อเข้าสู่การเรียนรู้ในฐานกิจกรรมที่ 2

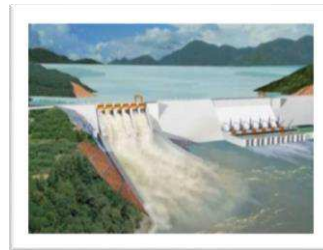
เนื้อหาในการอธิบาย

พลังงาน (Energy) ที่ใกล้ตัวที่สุด คือ พลังงานของร่างกายของมนุษย์ที่เราใช้ในการขับเคลื่อนชีวิตประจำวัน ดำรงชีวิต ซึ่งถึงแม้ว่าพลังงานจะหมดไปเราก็ยังสามารถใช้ชีวิตอยู่ได้ แต่คงไม่อาจรักษาประสิทธิภาพในการทำงานได้คงเดิม

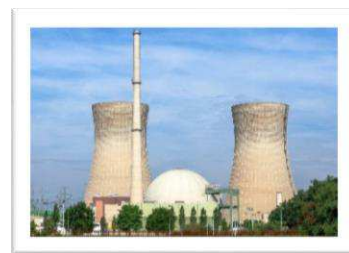
พลังงาน คือ ความสามารถในการทำงาน (Ability to do work) โดยการทำงานนี้อาจจะอยู่ในรูปของการเคลื่อนที่หรือเปลี่ยนรูปของวัตถุก็ได้ แบ่งเป็น 2 ประเภทหลัก ได้แก่

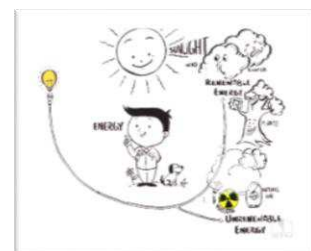
1. **พลังงานที่หมุนเวียนกลับมาใช้ได้ใหม่ (Renewable energy)** เป็นแหล่งพลังงานจากธรรมชาติที่นำมาใช้ได้ไม่มีวันหมด หรือสามารถสร้างทดแทนได้ในเวลาสั้น ๆ ได้แก่ พลังงานแสงอาทิตย์ พลังงานลม และพลังงานน้ำ

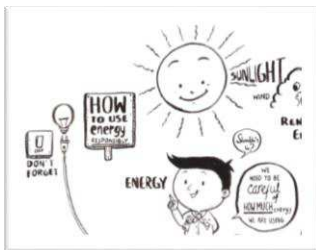
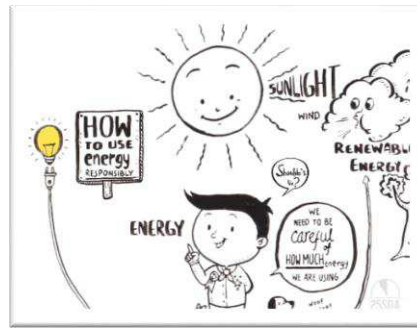
2. **พลังงานสิ้นเปลือง (Non-Renewable Energy Resources)** เป็นแหล่งพลังงานที่ไม่สามารถสร้างขึ้นใหม่หรือหามาทดแทนได้ตามทันตามความต้องการ ยิ่งใช้ยิ่งหมดไป ได้แก่ พลังงานจากปิโตรเลียม (น้ำมันดิบและก๊าซธรรมชาติ) ถ่านหิน และพลังงานนิวเคลียร์

ซึ่งพลังงานทั้งสองประเภทที่กล่าวมาข้างต้นนี้สามารถนำมาใช้ผลิต **“พลังงานไฟฟ้า (Electrical energy)”** อย่างไรก็ตามพลังงานไฟฟ้าที่ใช้อยู่ในปัจจุบันวัตถุดิบหลักในการผลิตมาจากพลังงานกลุ่มที่ใช้แล้วหมดไป ซึ่งพลังงานเหล่านี้กำลังจะหมดไป ดังนั้นสิ่งที่จะช่วยประหยัดพลังงานเหล่านี้ได้ คือ **“การใช้พลังงานทดแทน”** และ **“ใช้พลังงานอย่างประหยัด”**

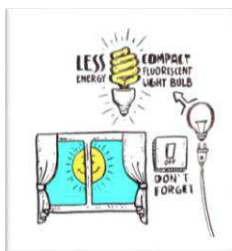
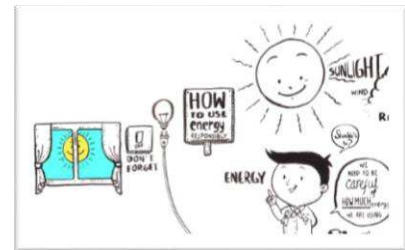

หลักการประหยัดพลังงานที่ทุกคนสามารถทำที่บ้านได้ มีดังนี้

1. ปิดไฟหลังเสร็จการใช้งาน

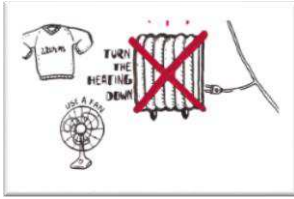
2. ในวันที่แดดออกจ้าอาจเปิดม่านแทนการเปิดไฟภายในห้อง

3. ใช้หลอดฟลูออเรสเซนต์แทนการใช้หลอดไส้เพราะใช้พลังงานไฟฟ้าน้อยกว่า

4. ถอดปลั๊กเครื่องใช้ไฟฟ้าชนิดต่าง ๆ เมื่อเสร็จสิ้นการใช้งาน

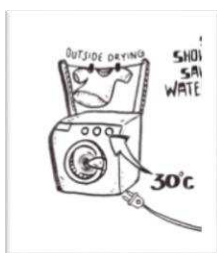
5. ในวันที่อากาศร้อนใช้การเปิดพัดลมแทนการใช้เครื่องปรับอากาศ

6. ไม่ควรชาร์จมือถือข้ามคืน หรือควรถอดปลั๊กออกทันทีเมื่อเสร็จสิ้นการชาร์จแล้ว เพราะกระแสไฟยังคงถูกชาร์จเข้ามือถือตลอดเวลาในขณะที่เราเปิดเครื่องไว้

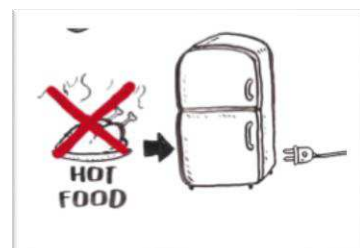
7. ใช้ฝักบัวแทนการตักน้ำจากขัน

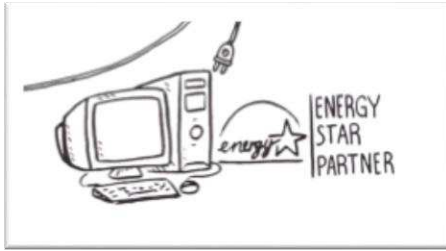
8. ปิดก๊อกน้ำขณะแปรงฟัน
9. ปิดก๊อกน้ำให้สนิท เพราะการที่ปิดก๊อกน้ำไม่สนิทจะทำให้ น้ำหยดตลอดเวลา โดยเฉลี่ยแล้วน้ำที่หยดลงมาจะเต็มขวด น้ำอัดลม (ชนิดขวดแก้ว) ภายใน 3 นาที

10. ในวันที่แดดออกหรืออุณหภูมิประมาณ 30 องศาเซลเซียส มีความร้อนเพียงพอต่อการตากผ้าโดยไม่ต้องใช้เครื่องปั่นแห้ง

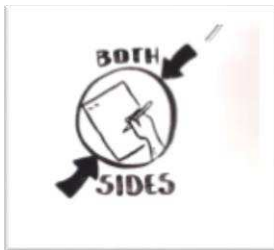
11. ห้ามนำของร้อนเข้าตู้เย็น เพราะตู้เย็นจะทำงานอย่างหนักเพื่อลดอุณหภูมิของสิ่งที่ใส่เข้าไป

12. เลือกซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าที่มีสัญลักษณ์ประหยัดไฟเบอร์ 5 หรือของประเทศสหรัฐอเมริกา คือ Energy star partner

13. ในวันที่ไม่ร้อนอาจใช้การปั่นจักรยานแทนการใช้รถยนต์

14. ควรใช้กระดาษให้คุ้มค่าทั้ง 2 ด้าน

15. ใช้ผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ อย่างคุ้มค่า หาวิธีการนำกลับมาใช้ใหม่ (Reuse)

หากทุกคนช่วยกันประหยัดเพียงเท่านี้ก็จะสามารถประหยัดพลังงานและประหยัดเงินได้อย่างมหาศาล

ภาพบรรยากาศ

ข้อสังเกต

ฐานกิจกรรมที่ 1 ภาพรวมได้รับความสนใจจากผู้เข้าร่วมกิจกรรมและผู้ให้บริการใน TK park เป็นอย่างมาก จากการใช้แผนภาพทางความคิด (Mind Mapping) ที่เป็นภาพการ์ตูน มาประกอบการให้ความรู้ทำให้ดึงดูดความสนใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เป็นอย่างดี ช่วยให้รู้จัก เข้าใจภาพรวมของพลังงาน และการประหยัดพลังงานได้ง่ายขึ้น

เนื้อหาในฐานกิจกรรมที่ 1 ต้องการให้ความรู้ในเรื่องพลังงาน ทั้งแหล่งที่มา ประเภทของพลังงาน และแนวทางในการประหยัดพลังงาน ซึ่งนิทรรศการครั้งนี้ได้รับความร่วมมือจากวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญเรื่องพลังงาน ทำให้สามารถให้ความรู้ในเชิงลึกแก่ผู้ที่สนใจได้เป็นอย่างดี

กิจกรรมนี้เป็นประโยชน์อย่างมาก ช่วยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทราบถึงวิธีการประหยัดพลังงานด้วยวิธีง่าย ๆ ช่วยลดปริมาณการใช้พลังงานภายในประเทศ และประหยัดค่าใช้จ่ายภายในครอบครัว ซึ่งนิทรรศการชุดนี้ยังสามารถนำไปเผยแพร่ ให้แก่บุคคลทั่วไป หน่วยงานที่สนใจเกี่ยวกับเรื่องพลังงาน จะได้ประโยชน์เป็นอย่างยิ่ง

ฐานกิจกรรมที่ 2 : “น้ำ” พลังงานที่ไม่จำกัด

“น้ำ” นอกจากจะเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตนานับชนิดแล้ว ยังเป็นแหล่งพลังงานที่สำคัญอีกแหล่งหนึ่งบนโลกใบนี้ด้วย พลังงานจากน้ำมีจุดกำเนิดจากการไหลของน้ำ ซึ่งเป็นพลังที่มีอนุภาพมากสามารถทำให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิตและทรัพย์สินได้อย่างกว้างขวาง แต่ในทางตรงกันข้าม หากสามารถควบคุมพลังน้ำได้ตามแนวทางที่เหมาะสม พลังน้ำอันมหาศาลนั้นก็สามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์แก่มนุษยชาติได้เช่นกัน

วัตถุประสงค์

1. รู้จักพลังงานน้ำ
2. เรียนรู้หลักการสร้างไฟฟ้าจากพลังงานน้ำ
3. เรียนรู้เรื่องวัฏจักรน้ำ

กลุ่มเป้าหมาย

นักเรียนทุกระดับชั้นและบุคคลทั่วไป

แหล่งความรู้

คุณโชติกะ ไทยน้อย

หน่วยงาน : วิทยาลัยปิโตรเลียมและปิโตรเคมี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เบอร์ติดต่อ : 086-077-1294

อุปกรณ์

1. รถพลังงานน้ำจำลอง

วิธีการดำเนินการ

1. วิทยากรแนะนำตนเองและแนะนำฐานกิจกรรม
2. วิทยากรบรรยายเรื่องพลังงานน้ำทั้งความหมาย แหล่งที่มา หลักการนำพลังงานน้ำมาใช้ประโยชน์
3. วิทยากรบรรยายเรื่องวัฏจักรน้ำ
4. วิทยากรบรรยายเกี่ยวกับหลักการนำพลังงานน้ำมาใช้ขับเคลื่อนสิ่งของ พร้อมทั้งสาธิตตัวอย่างจากรถพลังงานน้ำจำลองประกอบคำบรรยาย
5. วิทยากรนำรถพลังงานน้ำจำลองมาให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ลองเล่นแข่งกัน
6. วิทยากรสรุปผลการเรียนรู้พร้อมทั้งตอบข้อซักถามในฐานกิจกรรมที่ 2 และเกริ่นนำเพื่อเข้าสู่การเรียนรู้ในฐานกิจกรรมที่ 3

เนื้อหาในการอธิบาย

น้ำ เป็นพลังงานประสิทธิภาพสูง สามารถนำมาใช้ผลิตกระแสไฟฟ้าได้รวดเร็วและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพราะสิ่งที่นำมาใช้จากน้ำ คือ **พลังงานจลน์** ดังนั้นเมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการแล้วน้ำจึงมีปริมาณและคุณภาพคงเดิม ที่สำคัญ คือ **น้ำเป็นแหล่งพลังงานตามธรรมชาติ ซึ่งมีหมุนเวียนให้ใช้อย่างไม่มีวันหมด**

- **วัฏจักรน้ำ (Water Cycle)**

โลกมีบริเวณที่เป็นมหาสมุทรประกอบอยู่ 3 ใน 4 ส่วน โดยพลังงานจากแสงอาทิตย์เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดวัฏจักรน้ำขึ้น¹⁰ เมื่อน้ำบนโลกได้รับพลังงานความร้อนจะทำให้น้ำบนผิวโลกตามแหล่งต่าง ๆ ระเหยกลายเป็นไอน้ำและลอยขึ้นไปในอากาศ เมื่อไอน้ำลอยขึ้นสูงจะได้รับความเย็นแล้วจึงกลั่นตัวกลายเป็นละอองน้ำเล็ก ๆ จับตัวเป็นก้อนเมฆ เมื่อจับตัวกันมากขึ้นประกอบกับการกระทบกับความเย็นน้ำจึงกลั่นตัวเป็นหยดน้ำตกลงสู่พื้นโลก หรือที่เราเรียกว่า “ฝน” กระบวนการที่เกิดหมุนเวียนอย่างต่อเนื่องนี้เองจึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่อธิบายว่า “น้ำ” เป็น “พลังงานที่ไม่จำกัด”

- **พลังงานจากน้ำ (Water Energy)** การนำน้ำมาสร้างพลังงานแบ่งได้เป็น 3 รูปแบบหลัก คือ

1. **พลังงานน้ำตกหรือพลังงานน้ำจากเขื่อน (Hydro Energy)**

เป็นพลังงานที่เกิดจากการเปลี่ยนพลังงานศักย์ของน้ำซึ่งอยู่ในระดับสูงกว่าระดับอ้างอิงให้กลายเป็น “พลังงานจลน์”¹¹ ในรูปแบบของน้ำที่ตกลงมาจากที่สูงลงสู่ที่ต่ำตามธรรมชาติด้วยแรงโน้มถ่วงของโลก โดยการไหลตกลงมาจากแหล่งน้ำตามธรรมชาติจะเรียกว่า “พลังงานน้ำตก” และหากเป็นน้ำที่ตกลงมาจากแหล่งที่มนุษย์สร้างขึ้นจะเรียกว่า “พลังงานน้ำจากเขื่อน”

พลังงานน้ำจากเขื่อน (Hydro Energy)

การผลิตไฟฟ้าจากพลังงานน้ำในรูปแบบนี้ จะอาศัย “พลังงานจลน์” จากการไหลเชี่ยวของน้ำผ่านเข้าสู่กังหันของเครื่องกำเนิดไฟฟ้า ซึ่งปริมาณพลังงานที่ได้จะขึ้นอยู่กับความสูงและอัตราการไหลของน้ำที่ถูกลปล่อยมา

¹⁰ ปริมาณพลังงานแสงอาทิตย์ที่ส่งมายังโลก $140,000 \times 10^{12}$ วัตต์ หรือ 140,000 เทระวัตต์ พลังงานแสงอาทิตย์จำนวน 40,000 เทระวัตต์ หรือประมาณร้อยละ 23 ของพลังงานหมดเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดวัฏจักรน้ำขึ้น

¹¹ “พลังงานจลน์” คือ พลังงานที่มีอยู่ในวัตถุที่กำลังเคลื่อนที่ เช่น รถยนต์กำลังแล่น เครื่องบินกำลังบิน พัดลมกำลังหมุน น้ำกำลังไหล หรือน้ำตกจากหน้าผา จึงกล่าวได้ว่า “วัตถุที่กำลังเคลื่อนที่ล้วนมีพลังงานจลน์ทั้งสิ้น ปริมาณพลังงานจลน์ในวัตถุจะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับมวลและความเร็วของวัตถุนั้น”

การผลิตพลังงานงานไฟฟ้าโดยการสร้างเขื่อนจำเป็นจะต้องเลือกสถานที่ที่เหมาะสม และคุ้มค่าต่อการลงทุนสร้างเพราะต้องใช้งบประมาณที่สูง จากการสำรวจพบว่า “พลังงานจากน้ำ” ถูกนำมาใช้ผลิตกระแสไฟฟ้ามากกว่าพลังงานทดแทนประเภทอื่น

2. พลังงานน้ำขึ้นน้ำลง (Tidal Energy)

เป็นปรากฏการณ์ที่เห็นได้ชัดเจนอย่างน้อยหนึ่งครั้งต่อวัน โดยปรากฏการณ์ทางธรรมชาตินี้เกิดจากแรงดึงดูดของดวงจันทร์และดวงอาทิตย์ที่กระทำต่อโลกเรา ถึงแม้ว่าดวงอาทิตย์จะมีมวลมากกว่าดวงจันทร์ถึง 27 ล้านเท่า แต่ดวงอาทิตย์อยู่ห่างไกลจากโลกมากกว่าดวงจันทร์ถึง 390 เท่า ดังนั้นแรงดึงดูดของดวงจันทร์จึงมีผลต่อโลกมากกว่า และส่งผลต่อของเหลวบนโลกอย่างน้ำ

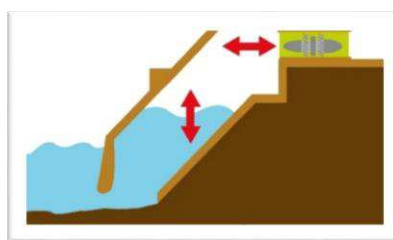
พลังงานน้ำขึ้นน้ำลง (Tidal Energy)

การผลิตไฟฟ้าจากพลังงานน้ำขึ้นน้ำลง เป็นการผลิตไฟฟ้าโดยอาศัยความแตกต่างระหว่างระดับความสูงของน้ำ ซึ่งเกิดจากปรากฏการณ์น้ำขึ้นน้ำลงตามธรรมชาติ หลักการผลิตกระแสไฟฟ้านั้นจะอาศัยจังหวะที่น้ำขึ้นน้ำลงไหลเข้าไปสู่อ่างเก็บน้ำผ่านกังหันน้ำและเครื่องกำเนิดไฟฟ้า เมื่อน้ำลงน้ำจะไหลออกจากอ่างเก็บน้ำนี้ทางช่องทางเดิม

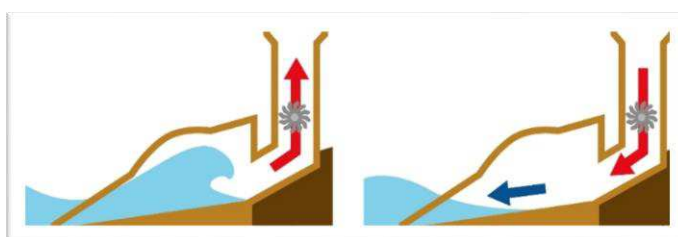
3. พลังงานคลื่น (Wave Energy)

คือ การผลิตไฟฟ้าโดยอาศัยการเคลื่อนตัวของคลื่นในทะเลและมหาสมุทร โดยเฉพาะคลื่นที่เกิดจากบริเวณชายฝั่ง อุปกรณ์ในการผลิตมี 2 ประเภท คือ

- อุปกรณ์ผลิตพลังงานคลื่นแบบอยู่กับที่ (Fixed Generating Devices) เป็นการติดตั้งอุปกรณ์ทรงกระบอกหรือทรงเหลี่ยมบริเวณแหลมหรือชายฝั่งทะเล เมื่อกคลื่นไหลเข้าไปในช่องแคบ จะเกิดแรงดันขับกังหันเพื่อผลิตกระแสไฟฟ้า

- อุปกรณ์ผลิตพลังงานแบบคลื่นลอย (Floating Devices) เป็นการติดตั้งอุปกรณ์กักน้ำที่มีต่อลักษณะปากกว้าง เมื่อนำไปติดตั้งไว้บริเวณแหลมหรือชายหาด คลื่นทะเลจะซัดเข้าไปในพื้นที่ที่จำกัดจึงเกิดแรงดันให้กังหันน้ำหมุน

ภาพบรรยากาศ

ข้อสังเกต

ผู้เข้าร่วมกิจกรรมและผู้ให้บริการใน TK park ให้ความสนใจกับฐานกิจกรรมที่ 2 เป็นอย่างมาก เนื่องจากการนำรถพลังงานน้ำจำลองมาประกอบการให้ความรู้ ทำให้ดึงดูดความสนใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เป็นอย่างดี ช่วยให้รู้จัก เข้าใจเรื่องพลังงานน้ำได้ง่ายขึ้น อีกทั้งมีการแข่งขันประลองความเร็วของรถพลังงานน้ำ สร้างความสนุกสนานให้กับผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นอย่างมาก ทำให้บรรยากาศในฐานกิจกรรมเป็นไปอย่างสนุกสนาน รื่นเริง คึกคัก และไม่น่าเบื่อ

วิทยากรประจำฐานกิจกรรมที่ 2 เป็นผู้เชี่ยวชาญเรื่องพลังงาน ทำให้สามารถตอบปัญหา และให้ความรู้ในเชิงลึกเกี่ยวกับเนื้อหาในเรื่องพลังงานน้ำแก่ผู้ที่สนใจได้เป็นอย่างดี

ฐานกิจกรรมที่ 3 : จับแสงแดดมาเป็นพลังงาน

ดวงอาทิตย์ “ต้นกำเนิดพลังงานของโลก” ที่มอบพลังงานรังสีความร้อนที่ช่วยขับเคลื่อนทุกชีวิตบนโลก ทั้งยังเป็นแหล่งพลังงานที่ไม่จำกัด และสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างหลากหลาย ทั้งนำมาผลิตไฟฟ้า หรือนำความร้อนมาใช้ประโยชน์

วัตถุประสงค์

1. รู้จักพลังงานแสงอาทิตย์
2. เรียนรู้หลักการนำพลังงานแสงอาทิตย์มาใช้ประโยชน์

กลุ่มเป้าหมาย

นักเรียนทุกระดับชั้นและบุคคลทั่วไป

แหล่งความรู้

คุณนภ เฝ้าตระการ

หน่วยงาน : วิทยาลัยปิโตรเลียมและปิโตรเคมี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เบอร์ติดต่อ : 086-375-3353

อุปกรณ์

1. กล่องกระดาษ
2. อลูมิเนียมฟอยล์
3. ถุงพลาสติก
4. กระดาษโปสเตอร์สีดำ
5. ไม้เสียบลูกชิ้น
6. สก็อตเทป
7. กาว
8. กรรไกร
9. สี
10. ไม้บรรทัด

วิธีการดำเนินการ

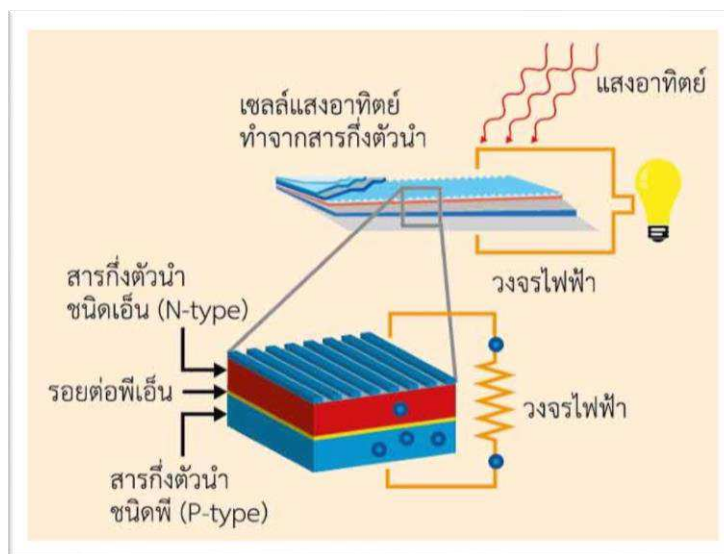
1. วิทยากรแนะนำตนเองและแนะนำฐานกิจกรรม
2. วิทยากรบรรยายเรื่องพลังงานแสงอาทิตย์ แหล่งที่มา หลักการนำพลังงานแสงอาทิตย์มาใช้ประโยชน์
3. วิทยากรสาธิตการประดิษฐ์เตาพลังงานแสงอาทิตย์
4. ผู้เข้าร่วมกิจกรรมลงมือประดิษฐ์เตาพลังงานแสงอาทิตย์
5. วิทยากรสรุปผลการเรียนรู้พร้อมทั้งตอบข้อซักถามในฐานกิจกรรมที่ 3 และเกริ่นนำเพื่อเข้าสู่การเรียนรู้ในฐานกิจกรรมที่ 4

เนื้อหาในการอธิบาย

พลังงานแสงอาทิตย์ (Solar Energy) จัดเป็นพลังงานที่สะอาดปราศจากมลพิษ และเป็นแหล่งที่มีศักยภาพสูง สามารถจำแนกออกเป็น 2 รูปแบบ คือ การใช้เพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าและผลิตความร้อน

หลักการของเซลล์แสงอาทิตย์ (Solar Cell)

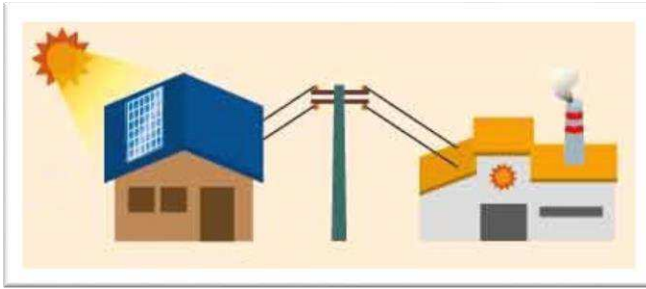
เซลล์แสงอาทิตย์ทำจากสารกึ่งตัวนำที่สามารถดูดซับพลังงานแสงอาทิตย์ได้ โดยแสงอาทิตย์ในช่วงเวลาหนึ่งจะประพุดตัวเป็นอนุภาคพลังงานเรียกว่า “โฟตอน (Photon)” ที่ทำให้อิเล็กตรอน (Electron) ของอะตอมสารกึ่งตัวนำมีพลังงานสูงขึ้น และเกิดการเคลื่อนไหวจากชั้น P-type Silicon ขึ้นชั้น N-type Silicon เมื่ออิเล็กตรอนมีพลังงานสูงมากจนหลุดจากอะตอมของสารกึ่งตัวนำจะวิ่งเข้าสู่วงจรไฟฟ้าที่ต่อไว้ การเคลื่อนที่ของอิเล็กตรอนดังกล่าวทำให้เกิดไฟฟ้ากระแสตรงขึ้น

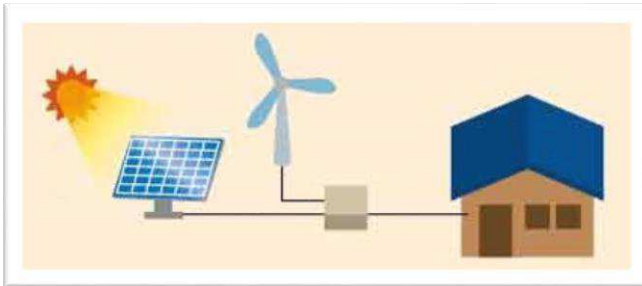
การผลิตกระแสไฟฟ้าด้วยเซลล์แสงอาทิตย์ แบ่งออกเป็น 3 แบบ คือ

1. แบบอิสระ (PV Stand Alone system) ผลิตสำหรับใช้งานในพื้นที่ชนบทที่ไม่มีระบบส่งไฟฟ้า

2. แบบต่อกับระบบจำหน่าย (PV Grid Connected System) ผลิตผ่านอุปกรณ์เปลี่ยนระบบไฟฟ้ากระแสตรงเป็นกระแสสลับเข้าสู่ระบบสายส่งไฟฟ้าโดยตรง ใช้ผลิตในเขตเมืองหรือพื้นที่ที่มีระบบจำหน่ายไฟฟ้าเข้าถึง

3. แบบผสมผสาน (PV Hybrid System) เป็นการทำงานร่วมกับอุปกรณ์ผลิตไฟฟ้าอื่น ๆ เช่น การผสมผสานของระบบเซลล์แสงอาทิตย์พลังงานลม และเครื่องยนต์ดีเซล

การผลิตความร้อน ได้แก่ การผลิตน้ำร้อน และการอบแห้ง

1. การผลิตน้ำร้อน แบ่งออกเป็น 3 ชนิด ได้แก่

1.1 ชนิดไหลเวียนตามธรรมชาติ เป็นชนิดที่มีถังเก็บอยู่สูงกว่าแผงรับแสงอาทิตย์ ใช้หลักการหมุนเวียนตามธรรมชาติ

1.2 ชนิดใช้ปั๊มน้ำหมุนเวียน เหมาะสำหรับการใช้ผลิตน้ำร้อนจำนวนมาก และมีการใช้อย่างต่อเนื่อง

1.3 ชนิดผสมผสาน เป็นการนำเทคโนโลยีการผลิตน้ำร้อนจากแสงอาทิตย์มาผสมผสานกับความร้อนเหลือทิ้งจากการระบายความร้อนของเครื่องทำความเย็น หรือเครื่องปรับอากาศ โดยผ่านอุปกรณ์แลกเปลี่ยนความร้อน ปัจจุบันมีการใช้เทคโนโลยีดังกล่าวภายในโรงแรม โรงพยาบาล และโรงงานอุตสาหกรรม

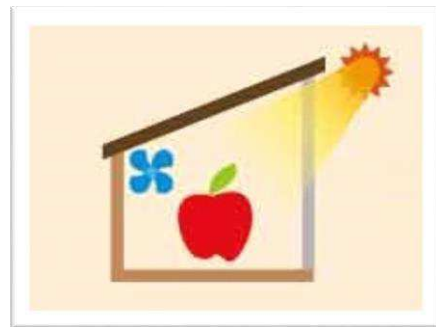

2. การอบแห้ง ปัจจุบันมีการยอมรับใช้งาน 3 ลักษณะ คือ

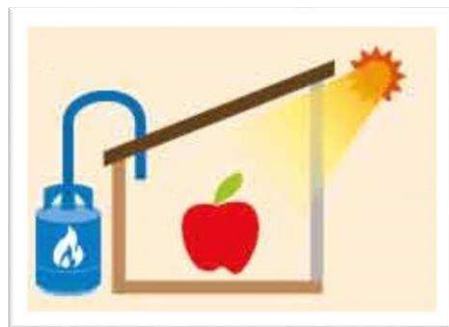
2.1 ระบบ Passive เป็นระบบที่ทำงานโดยอาศัยพลังงานแสงอาทิตย์ และกระแสลมที่พัดผ่าน

2.2 ระบบ Active เป็นระบบที่มีเครื่องช่วยให้อากาศไหลเวียนในทิศทางที่ต้องการ เช่น มีพัดลมติดตั้งในระบบ เพื่อบังคับให้มีการไหลของอากาศผ่านระบบ

2.3 ระบบ Hybrid เป็นระบบที่ใช้พลังงานแสงอาทิตย์ และพลังงานในรูปแบบอื่นๆ ช่วยในเวลาที่ไม่มีแสงอาทิตย์ไม่สม่ำเสมอ หรือต้องการให้ผลิตผลทางการเกษตรแห้งเร็วขึ้น

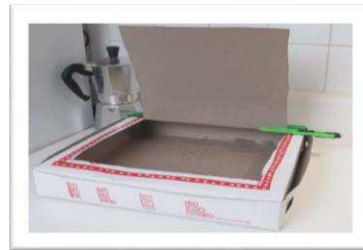

วิธีการประดิษฐ์เตาพลังงานแสงอาทิตย์

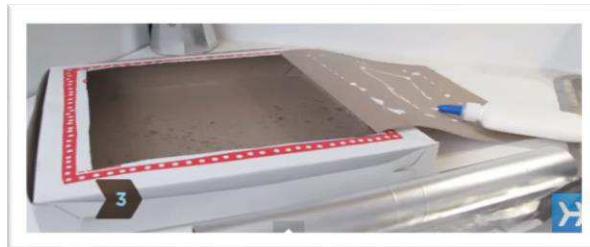
1. นำกล่องกระดาษมาวัดบริเวณฝากล่องให้เป็นรูปสี่เหลี่ยมขนาดเล็กกว่าฝากล่องพอประมาณ

2. นำคัตเตอร์มาตัดตามรอยที่ขีดไว้ทั้งสามด้าน ยกเว้น 1 ด้านที่ไม่ต้องตัด เพื่อไว้พับกระดาษด้านนั้นขึ้นให้สามารถเปิด - ปิด ได้

3. ทากาวบริเวณกระดาษด้านในที่ถูกตัดพับเป็นฝาให้ทั่ว จากนั้นนำแผ่นอลูมิเนียมฟอยล์มาแปะทับบริเวณที่ทากาวไว้

4. นำถุงพลาสติกมาปิดทับบริเวณที่เจาะเป็นรูสี่เหลี่ยม

5. นำลูมึนนิยมพอยล์มาแปะภายในกล่องให้ทั่วทั้งกล่อง

6. นำกระดาษโปสเตอร์สีดำแปะทับกระดาษพอยล์อีกชั้นหนึ่ง บริเวณตุดกล่อง

7. ใช้ไม้จิ้มฟันสำหรับเป็นตัวเปิดปิดฝากล่อง โดยนำมาติดที่บริเวณฝากล่อง

8. ตกแต่งให้สวยงามได้ตามความพอใจ

ภาพบรรยากาศ

ข้อสังเกต

ฐานกิจกรรมที่ 3 ไม่เพียงแต่ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องพลังงานแสงอาทิตย์เท่านั้น ยังมีกิจกรรมการประดิษฐ์เตาพลังงานแสงอาทิตย์ที่ได้รับความสนใจจากกลุ่มผู้ใช้บริการที่เป็นเด็กและครอบครัว เนื่องจากการประดิษฐ์เตาพลังงานแสงอาทิตย์สามารถประดิษฐ์ร่วมกันเป็นครอบครัว ช่วยสร้างช่วงเวลาเชื่อมความสัมพันธ์กันในครอบครัวได้เป็นอย่างดี

วิทยากรฐานกิจกรรมนี้มีความเป็นกันเองอย่างมากกับผู้เข้าร่วมกิจกรรม ทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรู้สึกผ่อนคลาย สนุกสนาน และยังได้รับความรู้เรื่องพลังงานแสงอาทิตย์ในเชิงลึกอีกด้วย เนื่องจากวิทยากรประจำฐานมีความรู้และเชี่ยวชาญด้านพลังงานเป็นอย่างดี

■ ฐานกิจกรรมที่ 4 : ลม...พลังงานเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ■

“ลม” เป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ซึ่งเกิดจากความแตกต่างของอุณหภูมิ ความกดดันของบรรยากาศและแรงจากการหมุนของโลก สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเร็วลม และกำลังลม ปัจจุบันมนุษย์จึงได้ให้ความสำคัญและนำพลังงานจากลมมาใช้ประโยชน์มากขึ้น เนื่องจากพลังงานลมเป็นพลังงานที่สะอาดไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสภาพแวดล้อม และสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างไม่รู้จำกัดสิ้น

วัตถุประสงค์

1. รู้จักพลังงานลม
2. เรียนรู้หลักการนำพลังงานลมมาใช้ประโยชน์
3. เรียนรู้หลักการทำงานเบื้องต้นของกังหันลมเพื่อผลิตกระแสไฟฟ้า

กลุ่มเป้าหมาย

นักเรียนทุกระดับชั้นและบุคคลทั่วไป

แหล่งความรู้

คุณเขมรดา ชัยวิเชียร

หน่วยงาน : วิทยาลัยปิโตรเลียมและปิโตรเคมี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เบอร์ติดต่อ : 085-333-4507

อุปกรณ์

1. ชุดกังหันลมจำลอง

วิธีการดำเนินการ

1. วิทยากรแนะนำตนเองและแนะนำฐานกิจกรรม
2. วิทยากรบรรยายเรื่องพลังงานลม แหล่งที่มา หลักการนำพลังงานลมมาใช้ประโยชน์
3. วิทยากรสาธิตการเกิดไฟฟ้าจากพลังงานลม
4. ผู้เข้าร่วมกิจกรรมลงมือผลิตไฟฟ้าด้วยตัวเอง จากชุดกังหันลมจำลอง
5. วิทยากรสรุปผลการเรียนรู้พร้อมทั้งตอบข้อซักถามในฐานกิจกรรมที่ 4

เนื้อหาในการอธิบาย

ความเร็วลมและกำลังลม เกิดจากความแตกต่างของอุณหภูมิ ความกดดันของบรรยากาศ และแรงจากการหมุนของโลก มนุษย์จึงนำพลังงานลม (Wind Energy) มาใช้ประโยชน์ในการผลิตไฟฟ้าจากอุปกรณ์ที่เรียกว่า “กังหันลม”

กังหันลม มีความสามารถรับพลังงานจลน์¹² จากการเคลื่อนที่ของลมให้เป็นพลังงานกลได้ จากนั้นนำพลังงานกล¹³ มาใช้ประโยชน์ในการผลิตกระแสไฟฟ้า แบ่งตามลักษณะการจัดวางแกนของใบพัดได้ 2 รูปแบบ คือ

1. **กังหันลมแนวแกนตั้ง** (Vertical Axis Wind Turbine : VAWT) แกนหมุนและใบพัดตั้งฉากกับการเคลื่อนที่ของลมในแนวราบ

2. **กังหันลมแนวแกนนอน** (Horizontal Axis Wind Turbine : HAWT) แกนหมุนขนานกับการเคลื่อนที่ของลมในแนวราบ โดยมีใบพัดเป็นตัวตั้งฉากกับแรงลม

การผลิตไฟฟ้า (Wind Turbine for Electric) เกิดจากการใช้ลมหมุนใบพัดของกังหันลม ทำให้เกิดการเหนี่ยวนำไฟฟ้า ซึ่งการติดตั้งกังหันลมพิจารณาได้จากกำลังลมเฉลี่ยทั้งปีควรไม่น้อยกว่าระดับ 3 (Class3) คือ 6.4 – 7.0 เมตร/วินาที หรือ 300 – 400 กิโลเมตร/ตารางเมตร ที่ความสูง 50 เมตร จากการสำรวจแหล่งที่เหมาะสมอยู่ที่ภาคใต้บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก เริ่มตั้งแต่จังหวัดนครศรีธรรมราช สงขลา ปัตตานี และที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ การติดตั้งกังหันลมจะต้องพิจารณา

¹² พลังงานจลน์ คือ พลังงานที่เกิดขึ้นเมื่อวัตถุเคลื่อนที่

¹³ พลังงานกล คือ พลังงานที่ทำให้วัตถุเกิดการเคลื่อนที่

ปัจจัยอื่น ๆ ร่วมด้วย เช่น ลักษณะภูมิประเทศควรเป็นที่ราบโล่ง ไม่มีสิ่งกีดขวาง และมีความเร็วลมสม่ำเสมอ

นอกจากกระแสลมสามารถผลิตไฟฟ้าได้แล้ว ประโยชน์อีกอย่างของลมคือการสูบน้ำ (Wind Turbine for Pumping) โดยการใช้กังหันลมเปลี่ยนพลังงานจลน์จากการเคลื่อนที่ของลมให้เป็นพลังงานกล เพื่อใช้ในการชักหรือสูบน้ำจากที่ต่ำขึ้นที่สูง เช่น การเกษตร การทำนาเกลือ เป็นต้น ปัจจุบันมีอยู่ด้วยกัน 2 แบบ คือ แบบพัด และแบบสูบชัก

ภาพบรรยากาศ

ข้อสังเกต

ฐานกิจกรรมนี้ช่วยกระตุ้นความท้าทายให้กับผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รู้สึกสนุกสนาน และตื่นตื้นตันกับการทำให้หลอดไฟเกิดแสงสว่างได้โดยไม่ใช้ไฟฟ้าจากการเสียบปลั๊ก แต่แสงสว่างที่เกิดขึ้นเกิดจากพลังงานลมที่ไปหมุนกังหันลมจำลอง ซึ่งผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นผู้ที่เลือกสรรใบพัดกังหันลมจำลองที่มีอยู่ 2 แบบ ในจำนวนที่ต้องการ แต่สูงสุดไม่เกินคนละ 8 ใบ มาติดที่เครื่องกังหันลมจำลองที่สามารถเปลี่ยนพลังงานลมให้เป็นไฟฟ้าได้ ซึ่งไม่เพียงแต่ความแตกต่างของใบพัดแต่ละแบบ และจำนวนใบพัดเท่านั้นที่ทำให้เกิดกระแสไฟฟ้าได้ แต่มุมของการนำใบพัดมาติด และองศาของการบิดใบพัดยังมีผลกับการเกิดเป็นแสงสว่างของหลอดไฟ ด้วยปัจจัยหลายอย่างนี้ทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรู้สึกถึงความท้าทายกับการได้ทดลองเป็นนักวิทยาศาสตร์ผู้คิดและลงมือทำกังหันหมุนและผลิตไฟฟ้าได้

วิทยากรประจำฐานกิจกรรมนี้เป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถด้านพลังงาน ซึ่งทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับความรู้ได้ทั้งในเชิงลึก และภาพรวม สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับพลังงานลมให้กับผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ผลการดำเนินกิจกรรมนิทรรศการ พลังงานเพื่อชีวิต Energy for Life

นิทรรศการพลังงานเพื่อชีวิต Energy for Life มีจุดประสงค์ให้ผู้เข้าร่วมนิทรรศการได้รับความรู้เรื่องพลังงานในหลายแง่มุม โดยมีฐานกิจกรรมเป็นตัวดึงดูดความสนใจ สร้างความตื่นตาตื่นใจในการเรียนรู้ของผู้เข้าร่วมกิจกรรม กระบวนการสอนภายในนิทรรศการจะประกอบด้วย 4 ฐานกิจกรรม คือ **ฐานกิจกรรมที่ 1 รู้จักพลังงาน** ที่ต้องการสื่อสารให้กับผู้เข้าร่วมกิจกรรมในฐานนี้ คือ แหล่งที่มา ประเภทของพลังงาน และแนวทางในการประหยัดพลังงาน **ฐานกิจกรรมที่ 2 “น้ำ” พลังงานที่ไม่จำกัด** ที่ต้องการสื่อสารให้กับผู้เข้าร่วมกิจกรรมในฐานนี้ คือ หลักการสร้างไฟฟ้าจากพลังงานน้ำ วัฏจักรน้ำ **ฐานกิจกรรมที่ 3 จับแสงแดดมาเป็นพลังงาน** ที่ต้องการสื่อสารให้กับผู้เข้าร่วมกิจกรรมในฐานนี้ คือ รูปแบบและการนำพลังงานแสงอาทิตย์มาใช้งาน และ**ฐานกิจกรรมที่ 4 ลม...พลังงานเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม** ที่ต้องการสื่อสารให้กับผู้เข้าร่วมกิจกรรมในฐานนี้ คือ การนำพลังงานลมมาใช้ประโยชน์ และหลักการทำงานเบื้องต้นของกังหันลมเพื่อผลิตกระแสไฟฟ้า

สำหรับผลของการจัดกิจกรรมพบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมจากหลายช่วงวัยให้ความสนใจต่อกิจกรรมเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีการตกแต่งนิทรรศการที่ดึงดูดความสนใจในการเรียนรู้ และมีอุปกรณ์ประกอบการเรียนรู้ที่ชวนให้สนุกสนาน น่าตื่นเต้น อีกทั้งนิทรรศการเรื่องนี้เป็นเรื่องใกล้ตัวที่คนให้ความสนใจ ทำให้ทุกฐานกิจกรรมได้รับความสนใจเป็นพิเศษ อีกทั้งกิจกรรมที่จัดขึ้นนั้นเป็นกิจกรรมที่สามารถเรียนรู้และปฏิบัติร่วมกันเป็นครอบครัวได้ จึงทำให้เห็นบรรยากาศของครอบครัวที่คุณพ่อคุณแม่เรียนรู้ไปพร้อมกับลูกอย่างสนุกสนาน

จุดเด่นของนิทรรศการพลังงานเพื่อชีวิต Energy for Life คือ การได้ผู้เชี่ยวชาญด้านพลังงานจากวิทยาลัยปิโตรเลียมและปิโตรเคมี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มาให้ความรู้ในทุกฐานกิจกรรม ทำให้สามารถถ่ายทอดความรู้เชิงลึกแก่ผู้สนใจได้อย่างเต็มที่ โดยบรรยากาศในงานเป็นไปอย่างครึกครื้น มีผู้ให้ความสนใจเป็นจำนวนมาก แต่จากการสังเกต พูดคุยกับทั้งวิทยากรและผู้เข้าร่วมกิจกรรม พบว่าเนื้อหาความรู้ที่สื่อสารกับผู้เข้าร่วมกิจกรรม ยังไม่ได้ผลดีนักกับกลุ่มเป้าหมายรอง คือ เยาวชนอายุ 0 – 6 ปี ที่สนใจในส่วนประกอบย่อย ๆ ในนิทรรศการ เช่น การเล่นเกมพลังงานน้ำจำลอง การทำเตาพลังงานแสงอาทิตย์ การเล่นเกมกังหันลมจำลอง มากกว่าการทำความเข้าใจถึงหลักการทำงานของอุปกรณ์เหล่านั้น แต่ในกลุ่มเป้าหมายหลัก คือ เยาวชนอายุ 7 – 12 ปี และเยาวชนอายุ 13 – 18 ปี และกลุ่มเป้าหมายรอง คือ ผู้ปกครองและประชาชนทั่วไป กลับให้ความสนใจมากเกี่ยวกับความรู้เรื่องพลังงานในรูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะเรื่องหลักการประหยัดพลังงานที่ทุกคนสามารถทำที่บ้านได้ และมีความเข้าใจในเรื่องพลังงานที่วิทยากรต้องการจะสื่อได้เป็นอย่างดี จึงสรุปได้ว่านิทรรศการนี้โดยรวมถือว่าประสบความสำเร็จในระดับที่น่าพอใจ